

15—19 november.

Debatter m. m.

Onsdagen den 19 november.

Sid.

Svar på fråga av herr Lundgren om löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal	5
Svar på interpellation av herr Norling om reglering av arbetstiden å mindre fartyg	9
Omorganisation av riksheraldikerämbetet	11
Begränsning av de statliga arbetsuppgifterna	12
Pensionsreglering vid av staten övertagna enskilda järnvägar	34
Interpellation av herr Lundgren ang. lärarbristen i övre Norrland ..	37

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 19 november.

Statsutskottets utlåtande nr 196, ang. återbetalningsskyldigheten för belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet	11
— nr 197, ang. ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet	11
— nr 198, ang. befrielse från betalningsskyldighet för G. M. Wadner m. m.	11
— nr 199, ang. riksheraldikerämbetet	11
— nr 200, ang. skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal	12
— nr 201, ang. befrielse från betalningsskyldighet till kronan	12
— nr 202, ang. statsbidrag för belysning och uppvärmning med s. k. gasolaggregat	12
— nr 203, ang. efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall	12

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 204, ang. eftergivande av kronans för- månsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt	12
— nr 205, ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna	12
— nr 206, ang. förhöjd pension åt f. d. kammarrättsrådet S. Norr- man	34
— nr 207, ang. pensionsreglering vid av staten övertagna enskilda järnvägar	34
— nr 208, ang. familjepensionsrätt för efterlevande till befattnings- havare, som ingått äktenskap efter viss ålder	37
— nr 209, ang. pension åt Ester Elise Gustafsson och understöd åt Anna Almroth	37

Lördagen den 15 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 514, av herrar *Osvald* och *Björck*,
- nr 515, av herr *Björck* m. fl.,
- nr 516, av herr *Sten*,
- nr 517, av herr *Sunne* m. fl.,
- nr 518, av herr *Andersson*, *Gustav Emil*, m. fl.,
- nr 519, av herr *Ahlberg* m. fl.,
- nr 520, av herr *Eskilsson*, och
- nr 521, av herr *Sunne* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Andersson*, *Axel*, och herr *Jansson*, *Fridolf*, väckta motionen, nr 522, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från be-

talningsskyldighet till kronan för G. M. Wadner m. m.;

nr 199, i anledning av väckta motioner angående riksheraldikerämbetet;

nr 200, i anledning av väckta motioner angående skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 202, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till behövande hushåll för anläggning och drift av belysning och uppvärmning med s. k. gasolaggregat;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan tillerkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar;

nr 205, i anledning av väckta motioner om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparingsyfte;

nr 206, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt f. d. kammarrättsrådet S. Norrman;

nr 207, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer;

nr 208, i anledning av väckt motion om familjepensionsrätt för efterlevande till vissa befattningshavare, som varit i statens tjänst eller tillhört någon av staten övertagen enskild pensionskassa; samt

nr 209, i anledning av väckta motioner dels om pension åt änkefru Ester Elise Gustafsson, dels ock om understöd åt änkefru Anna Almroth.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 523, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.; och

nr 524, av herr *Lundqvist*, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 18 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får undertecknad härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet till och med utgången av innevarande höstsession.

Råda, Sjuntorp den 16 november 1952.

Otto Niklasson.

Härmed intygas, att riksdagsman *Otto Niklasson* på grund av hjärtbesvär vårdas å medicinska avdelningen i Vänersborg och att han tills vidare är arbetsoförmögen åtminstone året ut.

Vänersborg den 13 november 1952.

Gustav Silvén,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse,

nr 408, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ny lydelse av övergångsbestämmelsen till lagen den 5 april 1946 (nr 130) om ändrad lydelse av 18, 20 och 23 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente m. m.; och

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m., i vad propositionen sammanhängar med Kungl. Maj:ts förslag till allmänt resereglemente.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 523, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.; och

nr 524, av herr *Lundqvist*, i samma ämne.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 196—209.

Om löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 250, angående förstärkning av vissa väganslag m. m.; och

nr 251, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

nr 530, av herrar *Näslund* och *Bergh*,
nr 531, av herr *Ohlsson, Ebbe*,
nr 532, av herr *Persson, Karl*,
nr 533, av herr *Herlitz* m. fl.,
nr 534, av herr *Sunne* m. fl.,
nr 535, av herrar *Sunne* och *Mogård*,
och
nr 536, av herr *Ohlon*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 525, av herr *Mogård* m. fl.,
nr 526, av herrar *Nerman* och *Osvald*,

nr 527, av herr *Lindblom* m. fl.,
nr 528, av herrar *Lindblom* och *Osvald*,

nr 529, av herr *Björnberg* och herr *Ohlsson, Ebbe*,

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 19 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 412, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i grunderna för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torrlägningsföretag.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till naturskyddslag m. m.;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 415, i anledning av väckta motioner om ändring i 3 § lagen om rätt till fiske m. m.

Om löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Lundgren* till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framställt följande fråga: »När avser statsrådet och chefen för civildepartementet framlägga förslag till löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal, vilken sedan 1947 fått vänta på motsvarande löne- och pensionsreglering som kommit personal på aktiv stat till del?»

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet *LINGMAN*, som tillkännagivit att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Lundgrens*

Om löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal.

berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr Lundgren har frågat mig när jag avser att framlägga förslag till löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal.

Härtill får jag svara, att en provisorisk förbättring år 1950 genomfördes av tjänstepensionsförmånerna för personal på reservstat och att därefter igångsattes en undersökning rörande möjligheterna att reglera avlönings- och pensionsförhållandena för denna personalkategori. Ett förslag, som utarbetats av en inom civildepartementet tillkallad utredningsman, framlades i början av år 1952. Mot detta förslag framställdes emellertid vid remissbehandlingen sådana erinringar, att jag inte ansåg mig kunna förorda att förslaget lades till grund för en proposition i ämnet. Ytterligare utredning i ärendet pågår sedan någon tid tillbaka. Vartill denna utredning kan leda är det ännu för tidigt att yttra sig om. Så snart utredningen hunnit slutföras och remissyttrandet inkommit, har jag för avsikt att ta upp frågan till förnyad prövning.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga. Den såsom jag hoppas inte alltför negativa inställning, som statsrådet intager till detta problem, ger mig dock anledning att belysa denna fråga med vissa data.

Reservstatsinstitutionen vid krigsmakten inrättades genom 1914 års härordning i syfte att för krigsorganisationen säkerställa en befälsreserv, som genom aktiv tjänst förvärvat fullständig befälsvana och tillförlitligt militärt omdöme. Genom inrättandet av reservstaten möjliggjordes den fördubbling av krigsmakten, som var syftmålet med 1914 års härordning, alltså uppsättandet av reservtrupper. Genom 1925 års härordning bibehölls reservstaten vid armén och kustartilleriet men indrogs vid flottan, främst av kostnadsskäl. Vid 1936 års riksdag beslöts inrättande av en reservstat även vid flygvapnet, men någon

rekrytering ägde icke rum de närmaste åren därefter. Ett återinförande av reservstaten vid flottan ifrågasattes men kom icke till stånd. Vid 1942 och 1943 års riksdagar fastställdes nu gällande organisation av reservstatens personalorganisation, och denna har sedan varit oförändrad.

I sitt år 1947 avgivna betänkande vitsordade 1945 års försvarskommitté krigsmaktens behov av reservstatspersonal och uttalade samtidigt att någon nämnvärd ökning av tjänstgöringsskyldigheten för denna personal icke kunde ifrågasättas.

Vid reservstatens upprättande år 1914 sattes reservstatspersonalens löner och pensioner i visst förhållande till de för personalen på aktiv stat fastställda motsvarande förmånerna. Såsom en följd av efter hand genomförda löne- och pensionsregleringar för den aktiva personalen inträdde så småningom en förskjutning av relationen mellan denna personals och reservstatspersonalens löne- och pensionsförmåner.

I syfte att återställa den ursprungliga relationen mellan den aktiva personalen och reservstatspersonalens förmåner genomfördes år 1925 en provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstaten. År 1936 beslöts en förbättring av reservstatens avlönings- och pensionsvillkor i syfte att säkerställa rekryteringen av denna personalkategori.

I anslutning till de löne- och pensionsregleringar, som åren 1939 och 1941 beslutades för den aktiva personalen, tillkom år 1943 nya löne- och pensionsbestämmelser för reservstaten. Den dittills tillämpade relationen mellan reservstatslönerna och lönebeloppen för motsvarande personal på aktiv stat bibehölls därvid. År 1947 kom den aktiva personalen i likhet med flertalet övriga statsanställda i åtnjutande av väsentligt förbättrade ekonomiska förmåner i samband med den löne- och pensionsreglering, som då företogs. Reservstatspersonalen fick ingen del i denna löne- och pensionsreglering. Allt som företogs beträffande reservstaten var en teknisk omräkning av pensionerna i syfte att

Om löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal.

möjliggöra en tillämpning på dessa pensioner av gängse regler om rörligt tillägg. I övrigt fick reservstaten nöja sig med löften om att även dess löne- och pensionsfråga inom en snar framtid skulle bringas till sin lösning.

Mer än fem år har förgått sedan dess utan annat resultat i fråga om reservstatens svävande lönefråga än att 1950 års riksdag beslöt en provisorisk förbättring av vissa reservstatspensioner »i avbidan på en allmän löne- och pensionsreglering för personalen å krigsmaktens reservstater».

Efter utfästelser av civilministern och sedan inom civildepartementet igångsatts en utredning i ärendet av byrådirektören S. Beskow såsom särskilt tillkallad sakkunnig, hade reservstatspersonalen grundad anledning att vid 1952 års riksdag vänta sig en definitiv reglering av dess sedan länge eftersläpande löne- och pensionsfråga. Förhoppningarna kom emellertid på skam, i det att den Beskowska utredningen icke föranledde framläggande av proposition.

Nu lär en ny utredning vara igångsatt. Frågan kan emellertid inte längre undanskjutas. Jag vill särskilt erinra om att denna fråga icke får blandas ihop med organisationsfrågan. Om man skall ta upp hela frågan om behovet av reservstatspersonal, fordras det ju utomordentligt långvariga utredningar. Då får man gå in på frågan om hela behovet av personal vid mobilisering, och därvid kommer man även in på hela det centrala problemet om vår krigsorganisation. Alla som sysslat med dessa frågor vet att det blir utomordentligt tidsödande utredningar.

Man måste, herr talman, förstå den nuvarande reservstatspersonalen om den har svårt att inse att det förhållandet, att reservstaten i en framtid kommer att ges en annan utformning med ändrade tjänstgöringsförhållanden, skall behöva utgöra hinder för att tillerkänna den nuvarande reservstatspersonalen en löne- och pensionsreglering motsvarande den, som för mer än fem år sedan kom andra statsanställda till del. Denna personal hade vid sin övergång till reserv-

stat anledning att räkna med att dess löne- och pensionsförmåner även i framtiden skulle bibehållas i orubbad relation till den aktiva personalens löner och pensioner. Vad pensionen beträffar, innebär detta att tjänstepension skall utgå såsom för befattningshavare i närmast lägre grad på aktiv stat, medan familjepension skall utgå såsom för befattningshavare i samma tjänstegrad på aktiv stat.

Det är ett mycket viktigt önskemål att löne- och pensionsbestämmelserna för reservstatspersonalen så utformas, att förändringar i fråga om löner och pensioner för personalen på aktiv stat automatiskt slår igenom även för reservstatspersonalen. Därigenom skulle man undvika, att det som regel blir reservstatspersonalens öde att liksom hittills behöva vänta i flera år på att få sina löner reglerade, sedan en löneroglering för den aktiva personalen genomförts.

Med dessa ord och med uttalande av förhoppningen, att civilministern skall ha möjlighet att till nästa års riksdag framlägga proposition om löneroglering för denna personal, ber jag att till civilministern få framföra mitt tack för svaret på min fråga.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! För att det inte skall råda någon ovisshet eller oklarhet om anledningen till dröjsmålet i denna lönefråga vill jag nämna ett par saker.

År 1947 gjordes en teknisk omreglering av pensionsförmånerna för reservstatspersonalen, som ledde till att pensionerna för denna personalkategori sedan har följt med i de förändringar som skett beträffande det rörliga tillägget. På det området har reservstatspersonalen således fått del av förbättringarna.

Vad sedan gäller följsamheten till de förändringar som skett i lönesättningen för den aktiva personalen, så hade den utredningsman, som avgav sitt betänkande i början av innevarande år, i viss mån knutit an till tanken på en automatiskt verkande följsamhet. Resultaten härav framstod i vissa fall såsom mindre lämpliga, och remissmyndigheterna

Om löne- och pensionsreglering för försvarets reservstatspersonal.

har — låt vara i speciella fall — funnit dem ganska anmärkningsvärda. Som exempel kan jag nämna att det på reservstat finns en sergeant, som överfördes vid 23 års ålder och som nu uppbär en lön av 3 295 kronor per år för en månads årlig tjänstgöring. Hans pension efter uppnådda 50 levnadsår blir 3 011 kronor. På reservstat finns också en kapten, som överfördes vid 29 års ålder och som uppbär en årlig lön av 6 539 kronor. Efter uppnådda 50 levnadsår blir hans pension över 6 000 kronor. Detta innebär att en kapten, som övergår på reservstat när han är 30 år gammal, fram till 50-årsåldern har lyft en sammanlagd lön på närmare 131 000 kronor för 20 månaders aktiv tjänstgöring.

Remissmyndigheterna ansåg resultat av detta slag felaktiga, och det var anledningen till att jag föranstaltade om en förnyad undersökning för att se, om man kunde förverkliga en tanke som kom upp i det sammanhanget, nämligen att reservstatslönen dels skulle avvägas med hänsyn till längden av den aktiva tjänsten före övergången på reservstat och dels sättas i någon relation till den aktiva tjänst vederbörande fullgör under reservstatstiden.

De två fall, som jag nämnde, var ytterlighetsfall, men när man skall bedöma frågan och då har uppmärksammat dessa fall, är det också skäl i att ta hänsyn till dem vid utformningen av de regler, som man vill komma fram till och som jag vill tro skall kunna bli mera rättvisa gentemot alla som är överförda till reservstat.

Det är dessa omständigheter som har gjort, att frågan har tagits upp till förnyad undersökning. Jag vill hoppas att det inte skall dröja alltför länge, innan utredningen är klar och vi får erfara hur man där ser på problemen, och att vi därefter skall kunna höra de remissinstanser som kan anses vara sakkunniga i frågan.

Herr LUNDGREN: Herr talman! De exempel som statsrådet nämnde var, som han ju själv erkände, ytterlighetsfall.

Detta är självklart, eftersom det fordras en relativt lång tjänstgöring för att kunna överföras till reservstat. Det är ju mycket ovanligt, att en officer blir kapten vid 29 års ålder — i varje fall för närvarande — och det är svårt att tänka sig, att en person vid 23 års ålder har så många tjänstår att han blir sergeant. När det nu gäller ytterlighetsfall, bör man inte heller ta för mycket hänsyn till dem.

Statsrådet gör precis som man gjort i varenda försvarsutredning. Han räknar med att reservstatspersonalen tjänstgör endast en månad om året och ser efter hur stor del av förmånerna som belöper på varje sådan månad. Det är uppenbart att det under sådana förhållanden blir ytterligt dyra tjänstgöringsmånader för statsmakterna. Men vid närmare övervägande har varje försvarsutredning, då den penetrerat problemen och undersökt möjligheterna hur man skall kunna skaffa personal vid mobilisering, ändock kommit till det resultatet, att man inte kan undvara denna reservstatspersonal, eftersom den är militärt mera kvalificerad än reservpersonalen.

Det är alltså nödvändigt att ha reservstatspersonalen kvar, och som jag förut sade har det tidigare varit en viss relation mellan lönen för personal på aktiv stat och lönen för reservstatspersonal. Det finns såvitt jag förstår inte någon rimlig anledning att frångå den relation, som statsmakterna en gång har fastslagit och som reservstatspersonalen givetvis vid utträdet ur aktiv tjänst räknat med att få bibehålla.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag sade att de två exempel, som jag anförde, kan betraktas som ytterlighetsfall. Men levnadsåldern är faktiskt inte så hög vid överföring till reservstat. För underofficerare ligger genomsnittsåldern för närvarande vid ungefär 31 år och för kaptener vid ungefär 36 år.

Överläggningen ansågs härmed avslutad.

Om reglering av arbetstiden å mindre fartyg.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet *Ericsson* hade meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Norlings interpellation om reglering av arbetstiden å mindre fartyg. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Ordet gavs nu till herr statsrådet *Ericsson*, som lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr NORLING: Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till handelsministern för svaret på min interpellation.

Först och främst vill jag understryka att i min interpellation till handelsministern inte beröres någon nyhet. Frågan om en laglig reglering av arbetstiden för besättningarna på bogserbåtarna behandlades redan av 1919 års riksdag, när riksdagen samtidigt tog ställning till sjöarbetstidslagen, och har sedan dess varit föremål för såväl utredningar inom ämbetsverken, uppvaktningar hos myndigheterna som riksdagens behandlingar.

I interpellationens motivering har jag utgått ifrån att arbetstiden på det stora flertalet bogserbåtar kan läggas inom ramen av åtta timmars arbetsdag respektive 48 timmars arbetsvecka. För att ytterligare understryka denna min uppfattning vill jag hänvisa till de undersökningar, som myndigheterna företagit. Därvid framkom att när det gäller de 321 fartyg som undersökningen omfattade fick besättningen på 218 båtar bo i land, till följd varav deras arbete skulle kunna jämföras med övrigt arbete i hamn. För denna fartygstyp kan någon internationell konkurrens ej inverka, och detta åberopas som motive-ring för undantag från bestämmelserna om 48 timmars arbetsvecka, då det här uteslutande rör sig om lokala trafikmedel.

Man kan således jämställa bogserbåtarna med vilket annat trafikmedel som

helst när det gäller den inhemska trafiken, och då personalen inom denna trafik faller under åttatimmarslagen, förefaller det ganska egendomligt att här undantagits en grupp arbetare, bara därför att deras arbetsplats uppbares av vatten. Det finns knappast någon arbetargrupp som haft så lång arbetstid och för vilken arbetstiden så otillbörligt utnyttjats som besättningen på bogserbåtarna. Även om kollektivavtalen något minskat arbetstidens längd, kommer likväl den sammanlagda arbetstiden per vecka för denna grupp att kraftigt överskrida gränsen för 48 timmars arbetsvecka. Detta gäller såväl för besättning som för befäl. En arbetstid av 14, 16 till 18 timmar per dygn och i vissa fall ännu längre ej är ovanlig för befäl, särskilt på båtar med låg nettodräktighet.

I gällande sjöarbetstidslag utgår man från två olika tonnageräkningar; i det ena fallet från bruttoregister-ton och i det andra fallet från nettoregister-ton. I lagens 1 § 2 mom. stadgas följande: »Från lagens tillämpning undantages arbete som utföres av... person som är anställd å fartyg av följande slag, nämligen f, segelfartyg utan hjälmaskin, sådant segelfartyg med hjälmaskin, vars bruttodräktighet understiger 100 register-ton, eller ock annat fartyg som har en nettodräktighet understigande 20 register-ton, såvida ej Konungen om fartyg varom nu är sagt annorlunda förordnat.»

Under punkt f »eller ock annat fartyg» faller således bogserfartyg, som i regel på grund av sin byggnad har en mycket låg nettodräktighet i förhållande till bruttodräktigheten. På fartyg, som inte är avsedda för frakt- eller passagerarfart, nedpressas nettodräktigheten så mycket som möjligt. Så sker i regel med bogserbåtar, där starka maskiner insättes med högt antal hästkrafter, medan utrymmet i övrigt får vara lagerrum för bränsleförråd av kol eller olja. Härigenom blir nettodräktigheten mycket låg. Således kan ett fartyg i last- eller passagerartrafik ha en bruttodräktighet av 29 register-ton och en nettodräktighet av 25 register-ton samt en maskinstyrka på 75 hästkrafter

Om reglering av arbetstiden å mindre fartyg.

och en besättning av 2 man. Ett sådant fartyg faller under sjöarbetstidslagens bestämmelser, medan en bogserbåt med en bruttodräktighet av 195 registerton men med en nettodräktighet av endast 17 ton på en maskinstyrka med 550 hästkrafter och med en besättning av 10 man undantages nämnda lags stadganden.

Sådana orimliga konsekvenser följer med sjöarbetstidslagens undantagsbestämmelser och skapar olust och irritation bland besättningarna, som anser sig missgynnade i förhållande till besättningarna på andra fartyg. Man kan med fog fråga sig om departementschefen år 1948 rätt uppfattat dessa konsekvenser av undantagsbestämmelserna, när han förordade dessa vid lagens antagande.

Vid framläggandet av proposition nr 1948: 265 med förslag till sjöarbetstidslag anförde departementschefen bl. a. följande: »Beträffande bogserfarten torde det förhålla sig så, att den vid vissa tillfällen eller under vissa perioder har behov av att kunna förfoga över de anställdas arbetskraft utan några inskränkningar i lag. Å andra sidan förekommer det långa tider, då bogserfartygen blott ligga i beredskap och arbetet inskränker sig till i huvudsak endast passning. Under nu angivna förhållanden torde övervägande skäl tala för att icke utvidga sjöarbetstidslagens tillämpning å bogserfartyg.»

Dåvarande departementschefen talar om att behov vid vissa tillfällen kan förefinnas för arbetsgivare att använda arbetskraften utan att lag begränsar arbetstiden. Dylikt behov av arbetskraft kan säkerligen varje arbetsgivare inom trafikområdet åberopa, varför detta ej kan vara avgörande för att bogserbåtarnas besättningar undantages lagens bestämmelser.

Beträffande den andra motiveringen att arbetet, när en bogserbåt ligger i beredskap i hamn, då i huvudsak endast är passning och därför ej borde falla under lagen, saknar hållbarhet. Motsvarande passningstjänst i land t. ex. vid kraftverk, maskinstationer och dy-

likt utgör intet undantag från arbetstidslagens bestämmelser. Dessutom kan framhållas att besättningen på bogserbåtarna under passningstjänst får utföra underhålls- och sedvanliga rutinarbeten av samma slag som besättningarna på fartyg utför i hamn. Att sådant arbete för besättningen på bogserbåtar skulle vara mindre kvalificerande för författningsenlig begränsning av arbetstiden än för besättning på övriga fartyg har man svårt att förstå.

När handelsministern i sitt svar pekar på kollektivavtalens bestämmelser för bogserbåtar, enligt vilka arbetstiden begränsats till 54 timmar per vecka, är väl detta ändock en lång arbetstid i ett land, där man gärna vill framhålla att 48 timmars arbetsvecka är genomförd. Enligt uppgift finnes även kollektivavtal på 48 timmars arbetsvecka för den grupp arbetare, som interpellationen avser.

Då emellertid handelsministerns svar tyder på att statsrådet är inställt på att arbetstiden för hamnbogserarna ingående skall prövas i samband med behandlingen av den framställning, som Inrikessjöfartens befälsförbund gjorde i januari 1950, vill jag endast påpeka att snart tre år gått sedan denna framställning lämnades till departementet, och med vetskap om den långsamhet varmed utredningskvarnar maler vill jag, herr talman, hemställa till departementschefen att han måtte påskynda utredningsarbetet, samtidigt som jag hoppas att detta måtte leda till en lagstadgad arbetstid i anslutning till 48 timmars arbetsvecka.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 250, angående förstärkning av vissa väganslag m. m.; och

nr 251, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Ang. omorganisation av riksheraldikerämbetet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 525, av herr *Mogård* m. fl.,
 nr 526, av herrar *Nerman* och *Osvald*,
 nr 527, av herr *Lindblom* m. fl.,
 nr 528, av herrar *Lindblom* och *Osvald*,
 nr 529, av herr *Björnberg* och herr *Ohlsson, Ebbe*,
 nr 530, av herrar *Näslund* och *Bergh*,
 nr 531, av herr *Ohlsson, Ebbe*,
 nr 532, av herr *Persson, Karl*,
 nr 533, av herr *Herlitz* m. fl.,
 nr 534, av herr *Sunne* m. fl.,
 nr 535, av herrar *Sunne* och *Mogård*,
 samt
 nr 536, av herr *Ohlon*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet; och

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldighet till kronan för G. M. Wadner m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. omorganisation av riksheraldikerämbetet.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 199, i anledning av väckta motioner angående riksheraldikerämbetet.

I en inom första kammaren av herr *Elmgren* väckt motion (I: 262), angående riksheraldikerämbetets former för organisation och finansiering, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till

Kungl. Maj:t överlämna motionen till beaktande under pågående utredning rörande riksheraldikerämbetets former för organisation och finansiering.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 315) yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära riksheraldikerämbetets avskaffande från den 1 juli 1952 samt överlämnande åt Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien av uppdraget att tillhandagå statsförvaltningen med upplysningar och utlåtanden i heraldiska spörsmål.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att motionen I: 262 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionen II: 315 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **ELMGREN**: Herr talman! Frågan om riksheraldikerämbetets organisation och finansiering hör ju inte på något sätt till de vitala samhällsfrågorna och kan väl därför endast påräkna en mycket förströdd uppmärksamhet från kammarens sida. Att jag har motionerat i saken beror huvudsakligast på att jag gjorde den upptäckten, att det finns ett ämbetsverk, som levde på sportler, och att jag reagerade emot detta. Det föranledde mig att år 1946 biträda en motion av herr *Lindström* om ämbetets omorganisation.

Nu vill jag med tillfredsställelse notera, att det är nämnt här i utskottets utlåtande, att utredningsmannen har kommit fram till ett förslag som innebär att systemet med sportler i samband med omorganisationen av detta ämbetsverk skall avskaffas.

Vad som har föranlett mig att begära ordet är emellertid, herr talman, nästa sats i utskottets utlåtande, där det står att »kostnaderna för den heraldiska verksamheten skola belasta statsverket». Jag vill bara göra det uttalandet, att det aldrig har varit motionärernas mening att inte avgift skulle uttagas för detta arbete. Jag tror att man bör ta ut

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

avgift av dem, som begagnar sig av ämbetets tjänster. Men vår mening har varit, att avgiften skall tillföras statskassan. Jag vill således bara ge uttryck för den meningen, att samma ordning som nu, eller att de som begagnar sig av dessa tjänster också får betala för dem, bör tillämpas även i fortsättningen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 200, i anledning av väckta motioner angående skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 202, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till behövande hushåll för anläggning och drift av belysning och uppvärmning med s. k. gasolaggregat;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall; och

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan tillerkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 205, i anledning av väckta motioner om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparings- syfte.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nordenson* m. fl. (I: 246) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 433), hade hemställts,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t, i anslutning till de huvudlinjer som i motionerna anförts, anhålla att Kungl. Maj:t måtte a) framlägga en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som vore möjliga inom statsförvaltningen, särskilt inom verksamhetsområdena för bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet samt krigsmaterielverket — med underställda organ i den mån sådana förekomme — ävensom lantbruksnämnderna, liksom en plan för de organisatoriska förenklingar detta gjorde möjligt, b) överväga i vad mån det allmännas rätt skulle kunna på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet, c) företaga en översyn av de avgifter statsverket upptog för särskilda tjänster, varmed ej avsåges de affärsdrivande verkens taxor, i syfte att statsverkets kostnader skulle täckas samt framlägga de förslag detta kunde föranleda, d) framlägga förslag om fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner i sådan takt att nödvändiga prisjusteringar kunde ske utan häftiga förskjutningar i efterfrågan, e) efter hörande av vederbörande myndigheter framlägga de förslag till begränsningar i den statliga verksamheten, vilka visade sig lämpliga med utgångspunkt i en generell besparingsnorm med för varje förvaltningsgren angiven riktpunkt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 246 och II: 433 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts av, utom annan,

1) fröken *Andersson* samt herrar *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 246 och II: 433 i

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte

a) framlägga en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som vore möjliga inom statsförvaltningen, särskilt inom verksamhetsområdena för bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet samt krigsmaterielverket — med underställda organ i den mån sådana förekomme — ävensom lantbruksnämnderna, liksom en plan för de organisatoriska förenklingar detta gjorde möjligt;

b) överväga i vad mån det allmännas rätt skulle kunna på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet;

c) företaga en översyn av de avgifter statsverket upptog för särskilda tjänster, varmed ej avsåges de affärsdrivande verkens taxor, i syfte att statsverkets kostnader skulle täckas samt framlägga de förslag detta kunde föranleda;

d) framlägga förslag om fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner i sådan takt att nödvändiga prisjusteringar kunde ske utan häftiga förskjutningar i efterfrågan;

e) efter hörande av vederbörande myndigheter framlägga de förslag till begränsningar i den statliga verksamheten, vilka visade sig lämpliga med utgångspunkt i en generell besparingsnorm med för varje förvaltningsgren angiven riktning;

2) herrarna *Söderquist*, *Malmberg* i *Skövde*, *Widén* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

3) herrarna *Pålsson*, *Lodénus*, *Svensson* i *Grönvik* och *Rubbestad*, vilka dock ej antytt sin mening.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Detta ärende gäller de s. k. besparingsmotionerna, som går ut på att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

la bl. a., att Kungl. Maj:t framlägger en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som är möjliga inom statsförvaltningen, samt förslag om fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner m. m.

Att dessa motioner har vunnit anklag förstår man granneligen, om man ser på de reservationer, som är fogade till utskottets utlåtande.

Där finner vi först högerreservationen, som självfallet innebär ett tillstyrkande av motionerna. Reservationen nr 2 är den, som en del folkpartister står för. Den har, såvitt jag kan läsa innantill, i sak samma önskan, men man går där in på en kritik av att motionärerna inte har framlagt konkreta förslag så att man kan, som det heter, föra en sakdiskussion i ärendet. Man tycker ju, att om vederbörande reserverar sig så intresserade av dessa ting skulle de under de cirka 10 månader, som har förflutit sedan motionerna lades fram, ha kunnat tänka ut ett och annat konkret förslag själva. Därtill kommer att påståendet är felaktigt, eftersom det faktiskt finns konkreta förslag i motionerna.

Vidare finner vi bondeförbundets reservation — om jag får kalla den så. Den är ju en blank reservation, men att döma av de synpunkter, som framfördes i utskottet, är man på det hållet helt med på syftemålet med motionerna, men beklagar sig över att det inte har lagts fram förslag om en utredning i ärendet. Det är också en kritik, som liksom kritiken i de andra fallen är felaktig, eftersom vi klart sagt ifrån att det inte är någon mening med att begära en utredning, som tar ett eller annat decennium. Vi har i stället med öppna ögon lagt ärendet i Kungl. Maj:ts hand för att framlägga förslag. Nu har vi i vissa yttranden blivit beskyllda för att ha begärt en utredning, vilket som jag nyss nämnade inte är förhållandet.

Vidare finns det en fjärde, blank reservation, avgiven från socialdemokratiskt håll. Någon motivering har hittills, mig veterligen, inte lämnats, men jag förmodar att det sker så här dags i andra kammaren.

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

Motionerna har blivit utsända på remiss till om jag minns rätt elva myndigheter och organisationer. Flertalet av dessa har yttrat sig i mer eller mindre starkt avstyrkande riktning. Endast ett yttrande tillstyrker helt och hållet motionerna. Nu måste jag säga, att just dessa avstyrkanden i eminent grad visar behovet av att Kungl. Maj:t tar itu med dessa problem och att en plan läggs fram. Man kunde av ett och annat yttrande få den föreställningen, att dessa motioner innebär något misstroende emot sakrevisionen eller organisationsnämnden, men detta är icke fallet, lika litet som jag har hört att finansministern har blivit beskyldd för misstänksamhet mot dessa organ när den s. k. Wärnska utredningen tillsattes för ett par år sedan eller när dåvarande statsrådet Danielson — jag tror det var 1947 — skulle utreda krånglet.

Man kan ju fråga sig, till vilka resultat man har kommit på dessa vägar. Väl vet jag och vill understryka det, att en hel del åtgärder har vidtagits på grund av båda dessa utredningar, men man frågar sig ändå: Har krånglet minskats under de senare åren? Jag har nog en känsla av att det snarast är motsatsen. Staten har cirka 30 000 blanketter, och vad det kostar statliga myndigheter och enskilda att fylla i alla dessa blanketter, det kan var och en föreställa sig. Jag kan t. ex. i förbigående nämna ett par siffror, som anföres i en förra året framställd interpellation i andra kammaren, vilka siffror icke har vederlagts. För att få bygga ett hus krävs det 130 handlingar. En provinsialläkare har 140 blanketter att ifylla. Man kan ju fråga sig, om inte vederbörandes arbetskraft kunde utnyttjas bättre.

När man läser remissutlåtandena har man en känsla av att myndigheterna vill säga, att vad som göras skall är redan gjort. Det låter säga sig, och det är klart att de ämbetsverk som yttrat sig inte har så lätt för att säga: »Visst kan vi spara här!» Det är klart att det finns vissa svårigheter, och jag vill redan nu understryka, att de väsentliga besparingar som kan göras naturligtvis bottnar i

och beror på förändrade målsättningar från statsmakternas sida och att det är uppenbart att ämbetsverken inte kan lägga sig i sådana politiska avgöranden som det här de facto är fråga om.

Jag kan ge ett par exempel. Arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen har bland andra yttrat sig. Bostadsstyrelsen talar om vidgad konsultationsverksamhet i syfte bland annat att nedbringa byggnadskostnaderna. Det är rätt intressant att läsa dess utlåtande, ty där nämnes inte ett ord om den fria konkurrensens möjligheter att sänka byggnadskostnaderna. Man kunde annars möjligen ta detta klassiska remedium till hjälp när det gäller denna fråga — den saken berördes inom parentes sagt av en talare för fjorton dagar sedan från denna plats. På tal om bostadsstyrelsen och dess verksamhet fick vi ju i går ett strålände — eller kanske rättare sorgligt — belägg på vart den ekonomiska politik som föres leder hän. Jag tänker naturligtvis på bostadsransoneringen in spe. Men det hör ju inte hit, och jag skall nu inte gå in på den saken.

Det är klart att möjligheterna att sänka utgifterna inte är så stora på kort sikt, men just därför är det så mycket mera nödvändigt med en planering i god tid.

Nu säger utskottsmajoriteten: »Att besparingsarbetet . . . i princip måste inriktas på åtgärder, som kan förverkligas inom ramen för de olika organens nuvarande arbetsuppgifter, ligger i sakens natur.»

Nej, varför det? Det gör det visst inte, ty såväl regering som riksdag kan väl ändå såvitt jag förstår ta själva målsättningarna under omprövning.

Det finns säkert möjligheter till besparingar. Jag kan nämna, att en reservant till sakrevisionens utlåtande anser, att sakrevisionen borde begagna tillfället att betona angelägenheten av att rationaliseringsutredningens förslag om en sammanslagning av statskontor, statsrevision och organisationsnämnd tas upp till prövning. Nu säger man i reservationen nr 2), alltså folkpartistre-

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

servationen, att man »förutsätter även, att Kungl. Maj:t ånyo tar upp detta spörsmål till prövning». Där kommer man motionärernas allmänna yrkande rätt nära.

Såsom jag har sagt är det klart, att mycket har gjorts för att spara, det skall jag icke sticka under stol med. Men att mer kan göras är uppenbart, och där kan jag stödja mig på ingen mindre än statsministern. I skriften »Från departement och nämnder» nr 4 förra året säger han, att rationalisering har skett, men att det finns och alltid kommer att finnas områden där fördelar kan vinnas genom fortsatt rationalisering. Det gäller att finna former, fortsätter han, för att förenklingsmöjligheterna ständigt skall beaktas.

Ja, det är väl vad som avses med motionerna i denna del. Men vi anser också, att det kan vara lämpligt för riksdagens fortsatta arbete och framgångsmetoder, att riksdagen får en plan till ledning för framtiden. Det är ju dock så att ansvaret för minskning av statsutgifterna eller i varje fall förhindrande av ökningar främst vilar på regeringen och riksdagen. Men såsom vi har betonat i motionerna — jag kan inte låta bli att nämna det här i förbifarten — är det ytterst fråga om att väcka den allmänna opinionen, d. v. s. att människorna skall få klart för sig sambandet mellan kraven på statsingripande och sänkt skattebörd. Det går inte å ena sidan att klaga på skattebördans tyngd och å andra sidan att bara vända sig till staten när det kniper och begära mera; sådant måste ju med naturnödvändighet ge utslag på skattesidan.

Sakrevisionen, vars yttrande jag redan nämnt något om, ger sin principiella anslutning till motionerna, men betonar, såsom jag har sagt, att de största besparingarna beror på statsmakterna själva.

Även riksräkenskapsverket framhåller, att den enda möjligheten till några mera betydande besparingar är att målsätningarna för myndigheternas arbete väsentligt förändras. Riksräkenskapsverket nämner t. ex. slopandet av bygg-

nadsreglering, prisreglering och hyresreglering men säger, med full rätt, att dylika frågor är av politisk karaktär.

Det är emellertid så — och här kommer jag in på kritiken av att konkreta förslag icke har lagts fram i motionerna — att enskilda motionärer icke kan ha den överblick som skulle krävas för en närmare specificering av besparingsmöjligheterna. Det är endast Kungl. Maj:t som har den behövliga expertisen till sitt förfogande, liksom också överblicken. Vi säger härom i vår reservation: »Vad riksdagen kan göra är att principiellt uttala sin önskan om omprövningar av ifrågasatt slag och att begära förslag härutinnan.» Såsom vi ser det är det, vilket jag redan har betonat, ingalunda nödvändigt med en särskild besparingsutredning, utan Kungl. Maj:t bör direkt kunna lägga fram förslag eller eljest vidta nödvändiga åtgärder.

Statskontoret kommer för sin del in på en mycket viktig fråga, nämligen frågan om hur det förfares när s. k. principbeslut i organisationsfrågor fattas. Statskontoret framhåller, att sådana inte bör fattas utan detaljerade kostnadsberäkningar. Kontoret betonar hursom nationalinkomsten är förhandsdiskonterad och att det därför krävs sträng återhållsamhet och säger — med full rätt, såvitt jag förstår — att vi på grund av att kostnadsberäkningar saknats eller varit ofullständiga fått automatiska utgiftstegringar på hundratals miljoner kronor.

Även sakrevisionen är inne på samma linje, nämligen att de ekonomiska konsekvenserna av principbeslut bör klarläggas, och revisionen betonar — jag vill understryka det — att beräkningarna alltför ofta sker i optimismens tecken.

Under senare år har det, som alla vet, fattats principbeslut beträffande vilka det inte varit möjligt för riksdagen att överblicka kostnaderna. Det saknas överblick inte bara rörande verkningarna av varje beslut utan också om de sammanlagda konsekvenserna i ekonomiskt hänseende av de olika besluten. Organisationsnämnden säger också, att jag tycker, att det en så viktig sak att jag därför understry-

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

ker dessa synpunkter, att det är av vikt att då verken tillföres nya arbetsuppgifter »de avsedda fördelarna i större utsträckning än hittills varit vanligt vägas mot den administrativa apparatens utsvällning.» Jag vill inte heller förbigå att en begränsning av statsverksamheten åtminstone i regel inte är möjlig utan begränsning även av utgifterna. Alla som vet litet om hur det går till inom verk och nämnder vet att tjänstemännen ofta är belastade med en orimlig arbetsbörda. Det är alltså inte på den punkten man a priori skall sätta in besparingssträvandena.

Frågan är i stället, om jag får precisera det närmare, för det första om den valda organisationsformen är den enda möjliga och för det andra om verksamheten med hänsyn till den statsfinansiella situationen är ofrånkomlig. De nytillkomna ämbetsverken är, som också alla vet, ofta utbrytningar ur äldre sådana. Då kan man fråga sig: Har kalkylerna hållit? Har relativa — jag säger relativa — besparingar skett?

Det förefaller som om det borde göras upp en plan för avveckling snarast av inte ovillkorligt nödvändiga verksamhetsgrenar. Vissa verk kan kanske avskaffas och verksamheten ske inom en särskild sektion eller byrå inom andra verk.

Det är rätt intressant att vi just i dag på femte avdelningen i statsutskottet fick en motion som rör lönegradsplaceringen men som går ut på utredning rörande länsbostadsnämndernas avskaffande. Jag kan citera ur denna socialdemokratiska motion: »Det gäller att noggrant pröva behovet och omfattningen av arbetsuppgifterna för nya ämbetsverk, men det gäller även att fördomsfritt pröva behovet av redan befintliga ämbetsverk eller en sammanslagning av desamma.» Och vidare: »Det är givet att i detta sammanhang även andra i propositionen» — alltså lönegradspropositionen — »berörda verksamhetsgrenar är i behov av en likartad prövning och rationalisering.»

Det är ungefär detsamma som står i våra motioner. Om det sedan är herr Lundberg eller vi som kommit i dåligt

sällskap överlämnar jag till vars och ens speciella bedömande.

Det finns emellertid, som jag har nämnt, ett förbund som har tillstyrkt våra motioner och tillstyrkt dem helt. Det är Sveriges industriförbund, som i ett mycket intressant utlåtande framhåller, att cirka en tredjedel av nationalinkomsten i dag går till den offentliga förvaltningen. Man har där en del resone-mang, som jag inte skall ta upp tiden med att gå in på, om vilka kostnader hela statsverksamheten medför. Förbundet pekar då närmast på prisregleringar av olika slag, vilkas avskaffande skulle medföra väsentliga besparingar, inte bara direkt för statsverket utan framför allt, höll jag på att säga, eller i alla händelser även för det enskilda näringslivet i form av minskad arbetsbelastning.

Det har klart sagts ut i motionen att det är av vikt att regering och riksdag omprövar målsättningen och att konkreta initiativ bör komma från Kungl. Maj:t.

Det är också rätt intressant att läsa Kooperativa förbundets utlåtande. Detta förbund betonar att det i tidigare yttranden har framhållits vikten av att särskilt priskontrollen och byggnadsregleringen avskaffas snarast möjligt liksom en rad detaljregleringar. Avvecklingen av kvarstående krisregleringar skulle naturligtvis leda till väsentliga besparingar. Jag tänker på byggnadsregleringens och prisregleringarnas successiva avskaffande o. s. v. och inte minst — vilket har framförts i motionerna som ett konkret förslag — på den samordning av socialpolitiken, som ju vi på vårt håll har kämpat för i decennier. Detta skulle självfallet medföra en rad fördelar.

Jag skall bara ge ett litet stickprov på hur man »sparar» i detta land. Jag har här en förteckning på vilka myndigheter och befattningshavare som utöver inspektionsrätt över barnhemmen eller på annan sätt övar inflytande över vården av barn på barnhem. Jag skall inte uppta tiden med att räkna upp dem allihop. Det är summa summarum 15, säger 15 stycken. Man kan ju tycka att det skulle kunna gå till på ett litet enklare vis. Sätter man till utbildat, kunnigt och

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

framför allt vettigt folk på barnhemmen, får man väl ändå tro att dessa personer kan fullgöra sina uppgifter. I alla händelser tycker man, om det skall finnas 15 inspektörer av olika kategorier så bör man kunna sätta dem — som i annat sammanhang föreslås — i en enda buss på en gång, fara omkring med dem så att de får titta samt sedan låta folket på barnhemmet och annorstädes arbeta i lugn och ro och fullgöra vad de är satta till.

De statliga subventionerna har vi också varit inne på i våra motioner. Att de bör omprövas har ju framförts i olika sammanhang, och jag skall inte gå närmare in på det. Jag skall bara understryka vad Kooperativa förbundet också understrukt, nämligen att subventioner bör tillgripas endast som en nödfallsutväg i verkliga krislägen.

Frågan är då, om vi nu befinner oss i ett verkligt krisläge. Ja, jag misstänker att om den politik, som nu förs, fullföljes, kommer vi in i ett verkligt krisläge. Vi står i varje fall inför en ökning av såväl försvarsutgifter som socialpolitiska utgifter, och mot denna bakgrund är det nödvändigt att en planering för utgifts-sänkningar omedelbart påbörjas, ty erfarenheten visar, såsom alla vet, att det tar tid, innan mera omfattande besparingsaktioner hinner mogna ut i konkreta resultat.

Jag yrkar, herr talman, med dessa ord bifall till reservation nr 1.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till den reservation, som jag och ett par ledamöter av andra kammaren har fogat till det föredragna utskottsutlåtandet. Vårt yrkande är detsamma som utskottsmajoritetens — det är beträffande motiveringen som vi har en något avvikande mening. Vi hade önskat, att utskottet tydligare sagt ut, varför motionerna — om vilkas syfte, som ju är att åstadkomma besparingar inom statsförvaltningen, i och för sig ingen tvekan torde råda — inte bör bifallas.

Vi delar motionärernas och utskotts-

majoritetens uppfattning, att utrymme alltså finnas för kanske ganska väsentliga förenklingar och inskränkningar inom åtskilliga statliga verk och verksamhetsområden, och vi önskar sparsamhet i minst lika hög grad som motionärerna. I vilken utsträckning begränsningar av statsverksamheten kan och bör ske utöver den ram, inom vilken t. ex. statens organisationsnämnd och statens sakrevision har att arbeta, beror, såsom flera av remissinstanserna påpekat och även motionärerna framhållit, på i vad mån ändringar i målsättningen och av de av riksdagen godkända arbetsuppgifterna för vederbörande statliga verk och förvaltningar kan äga rum. Vi kan väl förstå den i motionerna uttryckta uppfattningen, att närmare utformade förslag i dessa avseenden inte kan framläggas av enskilda motionärer, såsom fröken Andersson också mycket riktigt nyss framhöll. Dessa har nämligen, som hon sade, inte tillgång till den statliga administrativa apparat, som krävs för något sådant.

Vi delar emellertid även den mening, som motionärerna också uttryckt i motionerna, att konkreta exemplifikationer liksom en allmän målsättning beträffande de olika berörda verksamhetsområdena bör framläggas av förslagsställarna. Så har ju i viss mån skett, men i stort sett kan man nog knappast säga, att något sådant förekommer i motionerna. Motionärerna har visserligen uttalat, att besparingar inom statsförvaltningen skulle vara möjliga t. ex. i samband med avveckling av byggnadsregleringen, prisregleringen och hyresregleringen samt genom inskränkning av konjunkturinstitutets verksamhet och av bostadssubventionerna. Fröken Andersson framhöll nyss detsamma. Jag och mina medreservanter vill gärna som vår uppfattning deklarerar, att ett successivt avskaffande av t. ex. byggnadsregleringen och väsentliga reduktioner av pris-kontrollapparaten, som den inträffade konjunkturomsvängningen nu ger ökade möjligheter till, givetvis kan och bör medföra betydande utgiftsminskningar. Frågorna om hyresregleringen och bo-

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

stadssubventionerna har nyligen under vårriksdagen varit föremål för riksdagens ställningstagande, och deras framtida utformning behandlas av särskilda utredningar. Konkreta förslag i dessa avseenden kommer alltså att föreligga inom kort. Till de frågorna får riksdagen således mycket snart tillfälle att ta ställning.

Vidare framhålles i vår reservation, att då motionärerna i övrigt avstått från att precisera några aktuella allmänna målsättningar ägnade att möjliggöra väsentliga begränsningar inom av dem nämnda områden av den statliga verksamheten, kan ett närmare ställningstagande för närvarande inte ske. Vi anser dock med anledning av tungt vägande remissyttranden, att det finns skäl att säga ifrån, att motionärernas önskemål på en punkt, nämligen om inskränkning av konjunkturinstitutets verksamhet, enligt vår uppfattning inte har fog för sig.

Motionärerna har uppräknat en rad ämbetsverk och andra institutioner, inom vilka besparingar i första hand borde kunna ske. Fröken Andersson har åberopat detta och sagt, att reservationens tal om att exempel inte givits i motionerna därför är felaktigt. Ja, motionärerna har givit exempel, men någon närmare motivering varför just dessa ämbetsverk och institutioner utvalts finns icke i motionerna. Inte heller ges där några exempel på inom vilka grenar av dessa ämbetsverks och institutioners verksamhet besparingar borde göras. I ett flertal fall torde för övrigt organisationsnämnden och andra besparingsinstrument redan ha gjort verk samma ingrepp och framlagt förslag till förbättringar.

Fastän vi helt delar motionärernas intresse för besparingar och effektivitet inom statsförvaltningen, synes det oss alltså för närvarande inte vara möjligt att på de i motionerna angivna grunderna förorda en hänvändelse till Kungl. Maj:t. Vad beträffar krigsmaterielverkets organisation — det ämbetsverket nämndes bl. a. av motionärerna som exempel på ett fall där en begränsning av

arbetsuppgifterna bör kunna ske — har riksdagen tidigare anhållit att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag senast inför nästa års riksdag med anledning av redan gjord utredning. Frågan om större effektivitet inom statsförvaltningen i allmänhet aktualiserar 1949 års rationaliseringsutrednings förslag om sammanslagning av statskontoret, sakrevisionen och organisationsnämnden. Man kan väl våga räkna med att Kungl. Maj:t änyo tar upp detta spörsmål till prövning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är betecknad med nummer 2.

Herr LODENIUS: Herr talman! Jag har jämte tre andra ledamöter avgivit en blank reservation betecknad som nr 3.

För egen del har jag med denna blanka reservation velat giva till känna, att jag inte helt kan ansluta mig till statsutskottets motivering för sitt avstyrkande av föreliggande motion, och jag förmodar att herrar Pålsson, Svensson i Grönvik och Rubbestad har samma mening. Även om jag inte har något annat yrkande än utskottets, nämligen att motionerna ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda, har jag, herr talman, den uppfattningen att utskottets motivering kunnat vara något mera positiv till de krav på sparsamhet inom den statliga verksamheten, som motionärerna syftar till. Å andra sidan förekommer uttalanden och yrkanden i den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen, vilka jag inte kunnat ansluta mig till.

Den av herr Söderquist m. fl. avgivna reservationen förelåg inte i tryck vid utskottets behandling av ärendet, och det var knappast möjligt att ta ställning till den efter endast en muntlig föredragning.

Jag föredrog därför — och jag föreställer mig att även mina medreservanter har samma mening — att begränsa mig till en blank reservation.

Jag har med dessa ord, herr talman,

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

velat lämna en mycket kort motivering för den blanka reservationen, och jag har intet yrkande.

Herr LEANDER: Det är ju två skilda element som ligger till grund för föreliggande motion. Det är dels fråga om en begränsning av statens arbetsuppgifter och dels fråga om besparingsåtgärder inom den nuvarande förvaltningsapparatusens ram med i stort sett bibehållande av de arbetsuppgifter som nu föreligger.

När det gäller begränsning av arbetsuppgifterna rör man sig på ett ganska omfattande område. Motionärerna nämner bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet och krigsmaterielverket, och man menar att inom dessa skulle finnas stora möjligheter till besparingar genom — jag kan inte förstå anorlunda — en begränsning av arbetsuppgifterna.

I fråga om begränsning av de statliga institutionernas arbetsuppgifter kan väl en besparingskommission inte gärna komma till något avgörande resultat. Härvidlag är det ju riksdagen själv som i varje särskilt fall prövar och bestämmer. Är det så att riksdagen vill gå in för en begränsning av uppgifterna på det ena eller det andra området, kan naturligtvis därmed vinnas avsevärda besparingar, men här uppräknade styrelsers och institutioners verksamhet är förhållandevis nyligen prövad av riksdagen, och man kan väl räkna med att det åtminstone för närvarande inte torde finnas några större politiska förutsättningar för dess avskaffande eller inskränkande.

Det är alldeles självklart att det föreligger möjligheter till besparing inom den nuvarande organisationens ram. Det är också klart, och därom är jag lika övertygad som fröken Andersson, att inte alla möjligheter till besparing tillvaratagits. Det finns åtskilligt som man

tycker skulle kunna förenklas och göras mera effektivt. Fröken Andersson var nyss inne på frågan om barnhemmen. Jag tillåter mig säga, att det är fel på systemet därvidlag — den kontroll hon nämnde är abderitisk, och det finns kanske andra områden med liknande förhållanden om också inte fullt så markanta.

Vad beträffar frågan om blanketterna är det klart att man kunde spara in en eller annan blankett, men för det första är inte blankettraseriet större inom statens verk än inom den privata verksamheten, och för det andra är det inte blanketterna i och för sig, utan mera blanketternas ifyllande som medför större kostnader.

Det är väl alldeles självklart att ingen har någonting att invända mot förenklningar i den statliga förvaltningsapparaten på dessa områden i den mån sådana är möjliga. Det är ett allmänt önskemål inte bara från motionärerna och, som fröken Andersson påpekade, från bondeförbundet, trots att det anslutit sig till utskottets mening, utan det är ett gemensamt intresse för oss alla.

Sedan är ju frågan på vad sätt detta skall ske. Som kammarens ärade ledamöter vet, finns ju sedan flera år tillbaka ett par permanenta institutioner som har till uppgift att granska och pröva statsförvaltningens olika områden och därmed sammanhängande frågor. Vi har statens sakrevision och organisationsnämnden, som ju är tillsatta huvudsakligen för att åstadkomma en förenklad och mera effektiv organisation inom de olika institutionerna. Fröken Andersson citerade Lindencrona i statens sakrevision.

Även jag tillåter mig citera honom. Han säger att motionärerna inte tycks ha tillräckligt beaktat den verksamhet som genom dessa institutioner sedan länge bedrivs. Jag vill tillägga att även om man beaktat denna verksamhet synes man i varje fall inte vara beredd att tillmäta den någon större betydelse.

Fröken Andersson sade, att det här gäller att väcka den allmänna opinionen. För man tolka detta såsom ett försök till

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

propaganda, må det vara tillåtet. Jag vill dock understryka vad som också betonas i den folkpartistiska reservationen, nämligen att motionärerna här kommer med vittomfattande krav men har mycket litet av konkreta förslag. Man försvarar sig med att det är svårt för enskilda motionärer att framlägga konkreta förslag, vilket ju också i viss mån kan vara sant. Men motionärerna tycks i alla fall ha så stor kännedom om statsapparaten och dess brister att de skulle kunna lägga fram åtminstone några konkreta förslag till avhjälpan av de bristerna som de talar om.

Motionen har varit ute på remiss till olika instanser. Ingen enda av de tillfrågade organisationerna med undantag av Sveriges industriförbund har ansett sig kunna obetingat tillstyrka motionen. Man har i sina yttranden mer eller mindre helhjärtat instämt i motionens syftemål, men ingen har ansett sig kunna rekommendera riksdagen att godta motionen, med undantag som sagt för Industriförbundet.

Nu säger man visserligen att en del av de tillfrågade, t. ex. statens sakrevision, organisationsnämnden o. s. v., i viss mån sitter i en ömtalig situation, då de ju inte gärna kan vara med om att avskaffa sig själva eller inskränka på sin egen verksamhet. Jag medger att det ligger en del i det resonemanget. Men jag vill då erinra om vad Kooperativa förbundet, som ju inte kan ha några dylika synpunkter på frågan, har anfört i sitt remissvar. Kooperativa förbundet avstyrker i varje fall att en ny särskild kommitté tillsättes för att vid sidan om redan befintliga organ förverkliga de intentioner och önskemål som framföres i motionen.

Samtidigt som man i viss mån underkänner värdet av de hörda remissinstansernas yttrande föreslår motionärerna i sin kläm, att Kungl. Maj:t efter hörande av vederbörande institution eller organisation skall vidta åtgärder för igångsättande av en utredning. Kungl. Maj:t kan naturligtvis göra vad Kungl. Maj:t behagar utan att något särskilt beslut därom behöver fattas här i riksdagen.

När direktör Wärn år 1950 tillkallades som en extraordinär effektiv utredningsman, skedde ju detta på Kungl. Maj:ts eget initiativ. Ett liknande initiativ kan Kungl. Maj:t naturligtvis ta när som helst och alltså tillsätta en ny Wärn, om man anser något vara att vinna härför.

Herr talman! Vi är naturligtvis alla intresserade av att åstadkomma de besparingar som är möjliga att göra. Det bör dock sägas ifrån, att om de tänkta besparingarna skulle åstadkommas genom inskränkning av statliga arbetsuppgifter, vilket skulle medföra en försämring av statens sociala verksamhet på olika områden, kan vi på vår sida icke vara med härom. Denna ståndpunkt har för övrigt på ett ganska markant sätt understrukits redan i LO:s uttalande. I den mån det är möjligt att i övrigt åstadkomma förenklingar — jag är övertygad om att sådana möjligheter finns — bör kanske denna motion och diskussion kunna åstadkomma något i riktning mot vad fröken Andersson kallade för att väcka den allmänna opinionen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (kort gemmäle): Herr talman! Jag förstår inte att det kan vara något fel att försöka väcka den allmänna opinionen. Herr Leander betecknar detta som propaganda. Jag har för min del aldrig uppfattat »propaganda» som ett fullt ord — nota bene om det är fråga om att bedriva en hederlig propaganda. Men hur man tolkar ordet propaganda beror naturligtvis på hur man är van att bedriva sådan.

Herr Leander förklarade sedan att de hörda instanserna inte velat vara med om en särskild utredning. Jag vill då fråga herr Leander: Var i vår motion eller reservation står att vi önskar en särskild utredning? Vi har tvärtom sagt, vilket jag betonade redan i mitt förra anförande, att Kungl. Maj:t har tillgång till den expertis och överblick som enskilda motionärer inte kan ha.

Vidare uppehöll sig herr Leander, om

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

jag hörde rätt — det är inte så lätt att höra honom dels på grund av idiomet och dels på grund av hans anspråkslösa röstläge — främst vid de besparingar, som kan göras inom den nuvarande ramen, vilket även utskottet fastnat för. Vi lägger emellertid den väsentliga vikten vid att det bör företas en omprövning om en förändrad målsättning.

Herr Lodenius sade att utlåtandet borde ha varit mera positivt. Jag skulle vilja starkt understryka detta uttalande, ty man tar inte upp problemet. Vi beskyls för att inte komma med konkreta förslag, men utskottsutlåtandet tar inte alls upp väsentliga ting i våra motioner. Jag kan inte hjälpa att jag, när jag läste förslaget till utlåtande, kom att tänka på vad en student i Uppsala sade, när han kom till matstället och fick se den kvantitet smör, som man ställt fram på bordet: »Mycket smör har jag sett i min dar, men aldrig så litet.» Detsamma måste jag säga beträffande utlåtandet här.

Jag nämnde i mitt tidigare anförande, att det finns väsentliga besparingsmöjligheter även inom nuvarande ram, och jag tog exempel från barnhemmen. Jag skall, om tiden räcker till, räkna upp vilka som har befattning med dem. Det är socialvårdsbyrån, barnavårdskonsulenten, barnavårdsassistenten, familjesociala nämnden, barnhemsstyrelsen, barnpsykiatern, kuratorn, psykolog-assistenten, förmedlingsombudet för barnhemsplatser, barnavårdsombudet för fosterhemsanskaffning, barnavårdsnämnden i den kommun där barnhemmet är beläget, förste provinsialläkaren, barnhemmets läkare, den barnavårdsnämnd barnet tillhör och barnets barnavårdsman eller anhöriga som har vårdnaden om barnet. Det är en liten näpen uppräknig, som ger exempel på hur det går till i detta »sparsamhetens» samhälle.

Om vi inte skall ha en fortsatt inflation och försämrat ekonomiskt läge, måste vi väl ändå ta ståndpunkt till hur vi skall kunna spara. Eller menar de herrar, som har talat här, att de är nöjda med den sociala status vi har

och att vi inte skall gå vidare på den vägen? Det är vad som ligger i edra resonemang här.

Herr **NORDENSON**: Herr talman! Bakgrunden till den motion, som jag har framburit, är det statsfinansiella läget och den utveckling som man kan vänta att det kommer att få under kommande år. Vi har att räkna med mycket väsentliga automatiska utgiftsstegringar i vår budget, vilka kommer att belöpa sig till hundratusentals miljoner kronor. Vi har också att räkna med ökade kostnader för försvaret, och i den sociala budgeten finns fortfarande en hel del behjärtansvärda ändamål att tillgodose, liksom vi även har att räkna med ökade utgifter för vägväsendet. Vi får därför räkna med att budgetöverskottet krymper ihop i fortsättningen eller rent av försvinner. Vi måste också komma ihåg att med den nu rådande konjunkturen, särskilt för våra exportvaror, kommer många företag att visa mindre vinster, och vi kommer att få ett minskat skatteinflöde. Vi har slutligen ett önskemål som vi alla vill realisera, nämligen att om möjligt försöka få ner våra skatter.

Om man nu tar undan de områden, där vi inte anser oss kunna göra besparingar, såsom försvaret och vissa sociala utgifter, så återstår bara hälften av budgeten för att sätta in besparingsåtgärderna på. Det blir då så mycket angelägnare att se till, att man här verkligen åstadkommer åtgärder som betyder någonting, så att vi kan komma till den önskade skattesänkningen.

Det är i det läget som vi har velat få en ingående prövning av besparingsmöjligheterna. Nu pekar utskottet på att en verksamhet för att rationalisera och göra besparingar bedrivs av sakrevisionen och organisationsnämnden. Det påpekades av herr Leander, att det även göres av verkseheferna. Det är i och för sig gott och väl. Men man har därmed bara berört sådana åtgärder, som sker inom ramen av de nuvarande arbetsuppgifterna för ämbetsverken. Vad vi har velat peka på med vår motion är just, att man

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

skall gå ett steg längre och undersöka möjligheterna av och komma fram med förslag för att försöka begränsa ämbetsverkens, kommissionernas och nämndernas verksamhet för att därigenom åstadkomma besparingar. Det är självklart, att detta medför beslut av politisk art och att förslag måste komma fram inför riksdagen för avgörande för att det skall kunna genomföras. Men det avgörande är här, att för att det skall kunna läggas fram förslag i denna riktning, måste ingående undersökningar göras, och det har endast regeringen möjlighet till, som har hela den administrativa apparaten till sitt förfogande. Våra önskemål går sålunda utöver de uppgifter som tillkommer rationaliseringsorganen, och de måste bli beroende av initiativ från regeringen. Vi har här anvisat en del ämbetsverk, där vi anser att man borde undersöka om man kan minska arbetsuppgifterna, men det är klart att något definitivt icke kan sägas, förrän man fått pröva det.

Här har sagts, att det är uteslutet att göra någonting i fråga om konjunkturinstitutet. Det är mycket möjligt att man vid en granskning av institutets verksamhet finner, att den är så viktig att institutets budget inte bör skäras ned. Den frågan lämnar vi öppen, men vi anser det inte a priori uteslutet att undersöka institutets verksamhet och se, om den på något vis kan reduceras utan skada för det ändamål, som institutet är avsett att fylla.

Kan vi inte åstadkomma någonting i denna riktning, måste vi i alla händelser säga oss att några möjligheter att på önskvärt sätt bringa ned statsutgifterna helt enkelt inte existerar, med de bedrövliga konsekvenser detta har för oss alla.

När utskottet helt kort och kategoriskt avvisar motionärernas krav med förklaringen, »att underlag icke finnes för så långt gående ingripanden, som innefattas i motionerna på förevarande punkt», så har utskottet i själva verket lämnat ett svar som går vid sidan av motionärernas önskemål.

Utskottet stöder sitt ställningstagande

på de många remissvaren, och dessa har ju i övervägande grad varit negativa. Med all respekt för de höga institutioner som här yttrat sig kan jag inte hjälpa, herr talman, att de många negativa svaren kommer mig att tänka på en Albert Engström-teckning i Strix någon gång på 1920-talet, när Thorsson bedrev sitt besparingsarbete. Teckningen föreställer en mycket värdig generaldirektör i ett fint ämbetsverk, som samtalar med sin minst lika värdige vaktmästare. Generaldirektören yttrar: »Nå, vad säger Pettersson om besparingskommittén?» — »Jo», svarar Pettersson, »nog kan det gå att göra besparingar på många håll, men det vill jag bara säga, att någon vaktmästare går det inte att dra in.» Remissutlåtandena har onekligen ett starkt tycke av vaktmästare Petterssons inställning. Och detta är i själva verket ganska naturligt. Ämbetsverken har en uppgift sig förelagd, och det vore att begära litet för mycket, om man väntade att de själva skulle föreslå inskränkningar i sina arbetsuppgifter.

Initiativet måste komma utifrån, och det kan som sagt inte tas av någon annan än den som har ledningen. Ledningen för vår statliga verksamhet ligger i regeringens hand, och motionärernas mening är att regeringen skall undersöka, om det inte finns anledning att i ganska stor omfattning inskränka den statliga verksamheten, och sedan för riksdagen framlägga förslag i den riktningen.

Jag har, herr talman, under min verksamhet som företagare haft tillfälle att blicka in i och följa verksamheten inom ett ganska stort antal företag på olika områden, och jag har kunnat konstatera att det råder en mycket stor skillnad i sättet att handskas med pengar. Det ena företaget kan präglas av en genomgående försiktighet, en strävan till återhållsamhet med utgifterna och till planmässigt utnyttjande av material och arbetskraft, medan andan i det andra företaget kanske är sådan att man tar ganska lätt på utgifterna och inte fäster sig så mycket vid om man ger ut en slant hit och en slant dit, detta

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

utan att företaget kan anses direkt vanskött, fastän man arbetar mycket dyrare än man behövde göra. Och jag har alltid funnit, att skillnaden i detta avseende helt och hållet beror på ledningen. Om man skall få in en anda av försiktighet och sparsamhet eller inte, beror på de initiativ ledningen tar. Och en sådan anda behöver ingalunda betyda, att företaget på något vis är stagnerande eller efterblivet.

Det är därför vi har velat vädja direkt till regeringen, som har nyckelställningen i detta fall, att göra utredningar och komma med förslag om vad som kan göras på detta mycket viktiga område.

I det sammanhanget skall jag tillåta mig att citera ett yttrande av den engelske finansministern, som jag tycker är ganska intressant. Vid en konferens för någon tid sedan, där det blev tal om statsutgifterna och om möjligheten att bringa ned dem genom att låta något särskilt organ utreda frågan, yttrade mr Butler: »Men jag kan alldeles bestämt säga ifrån, att jag inte gillar någon Geddesyxia eller att man uppdrar åt någon utomstående kommitté att göra regeringens jobb. Om regeringen har ett arbete att utföra, så är det regeringen själv som skall göra det.» Och därefter pekar han på hur han vill lägga upp detta arbete.

Jag tror att denna inställning är riktig och att det alltså är just regeringen, som här måste vara den ledande kraften.

I detta sammanhang skulle jag vilja efterlysa, hur det nu går med den krångelutredning som herr Danielson åtog sig. Man har ju inte hört något nämnvärt om den på sista tiden, kanske beroende på att herr Danielson har lämnat regeringen.

Vi erinrar oss att vi för ett par år sedan fick ett förslag om besparingar av statssekreterare Wärn. En del av dessa önskemål togs ju upp i statsverkspropositionen, men såvitt jag minns har endast ungefär hälften av hans förslag kommit under närmare prövning, medan de andra blivit vilande. Här finns

alltså direkta konkreta förslag, som lämpligen borde tagas upp till behandling.

I en senare punkt av vårt yrkande har vi tagit upp en annan sida av besparingsproblemet, som har blivit diskuterad här i riksdagen redan för flera år sedan och som framfördes i en motion av herr Herlitz vid 1943 års riksdag. Denna motion gick ut på att man skulle undvika omotiverade utgifter i samband med bidrags- och understödsverksamhet. Herr Herlitz framhöll i motionen, att statsmakerna i form av bidrag, understöd, subventioner och ersättningar till enskilda, kommuner, föreningar och institutioner utbetalar belopp, som han vid det tillfället — alltså för nio år sedan — beräknade uppgå till omkring 1 miljard kronor. Visserligen utbetalas dessa belopp endast efter prövning av myndigheterna och efter särskilt angivna regler, men såsom herr Herlitz säger kan det under trycket av de bidragssökandes krav mycket lätt hända, att de utbetalda beloppen blir större än vad som strängt taget borde vara fallet med hänsyn till de fastställda reglerna. Det kan, såsom han säger, uppstå ett svinn, som lätt kan gå till ganska stora belopp. Om man tänker sig att svinet är så pass lågt som en procent och alltså merutbetalningarna utöver vad som skäligen borde betalas ut bara rör sig om en procent, rörde det sig redan vid denna tidpunkt om ett belopp på tio miljoner kronor per år. Det belopp, som det nu kan gälla, är självfallet väsentligt mycket större. Det är här alltså fråga om ingalunda föraktliga belopp, som det kan vara anledning att hålla kvar i statskassan.

Önskemålet om en noggrannare kontroll på detta område har också vid flera tillfällen framhållits av statsrevisorer. Det är alltså ingalunda något ensidigt påhitt från högerhåll, när vi nu framför detta önskemål.

Vi har vidare i vår motion hemställt att det skulle ske en fortsatt avveckling av prissubventionerna i sådan takt och på ett sådant sätt, att det kan ske utan häftigare förskjutningar i efterfrågan.

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

Det förefaller mig vara ett önskemål av så allmän karaktär, att vi alla borde kunna enas om det. Vi är ju alla på det klara med att dessa subventioner är anormala åtgärder, som tillgrips i extraordinära lägen och sålunda bör avvecklas. Jag tycker att detta är ett så pass klart önskemål, att det inte behövs någon mera ingående motivering för det. Om vi nämligen skall kunna bli av med dessa subventioner, måste vi i god tid planlägga deras avveckling, ty det är ju såsom vi alla vet besvärliga åtgärder att genomföra.

Om vi sålunda, herr talman, vill komma i det läget, att vi kan möta ofrånkomliga utgiftsökningar av olika slag och dessutom åstadkomma möjligheter för en av alla önskad skattesänkning, måste vi utnyttja alla de vägar till besparing, som vi kan uppleta.

Vi har här pekat på vissa uppslag. Vi är medvetna om att de ingalunda är definitiva, utan vi har begärt att de skall göras till föremål för prövning av den instans, som har möjlighet att göra det, nämligen regeringen, som sedan bör lägga fram förslagen för riksdagen. Om man nu så kategoriskt avvisar vårt yrkande som utskottet har gjort, har man därmed också minskat möjligheterna att nå denna önskvärda bättre balans i våra utgifter och därav följande av alla önskade åtgärder.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av fröken Ebon Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Ju mer man lyssnar till debatten desto mindre förstår man egentligen vad tvisten rör sig om. Det verkar på många som om vi var ense i sak men att vi eventuellt strider om orsakerna till läget och kanske även strider om vägen till målet.

Av flera talare har redan redovisats de många organ, som sysslar med de uppgifter motionärerna angivit. Jag skall ännu en gång räkna upp de fyra viktiga organen, nämligen sakrevisionen, organisationsnämnden, riksräken-

skapsverket och statsrevisionen. Att därutöver skapa ett nytt organ för att behandla samma problem synes mig vara felaktigt.

Nu säger visserligen högerens talare här, att man inte avser att skapa ett nytt organ, men jag förstår då inte riktigt vad de menar, ty fröken Andersson talade ju om att man har specialister; man skall inte göra någon utredning, men man skall göra en omprövning. Det står emellertid i första punkten av högerens reservation, att man skall framlägga en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som är möjliga inom statsförvaltningen, och så räknar man upp inom vilka organ det framför allt bör ske. Men hur skall en sådan plan kunna framläggas, om man inte tillsätter någon utredning eller något organ, som gör upp denna plan? Jag kan inte förstå annat än att man genom ett sådant nytt organ, som högeren tydligen strävar efter, skulle åstadkomma ytterligare dubbelarbete. Man skulle motarbeta motionärernas syfte, eftersom vi redan har organ, som ständigt följer dessa problem. Alla här i riksdagen vet ju dessutom att de verk som finns själva ständigt prövar sin egen organisation. Dessutom tillsättes ju tid efter annan utredningskommittéer för att pröva speciella frågor. Jag kommer om en stund att tala om bl. a. den militära förvaltningsutredningen.

Nu heter det ju, att den Gud giver ett ämbete, den giver han också förmågan att sköta ämbetet. Ibland kan man ha den känslan att den, som fått ett ämbete, i sin ambition anser att detta innebär att han skall vidga sitt ämbetes betydelse och intressesfär. Det vore därför kanske bra, om man kunde få det dit-hän, att den Gud giver ett ämbete, den giver han också förmågan att effektivisera och rationalisera detta ämbete. Jag tror alltså att en av de viktigaste förutsättningarna för att de statliga myndigheterna skall motverka ett oekonomiskt användande av statens medel är, att chefsämbetsmännen har viljekraft och förmåga att effektivisera sina respektive verk och andra statliga och halv-

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

statliga organ. Jag vill därför, herr talman, säga att människan synes mig ha större betydelse än organisationsföreskrifter, lagar och förordningar. Jag trodde att herr Nordenson skulle komma till den slutsatsen också, ty han var ju inne på ungefär samma tråd som jag. Jag trodde att han alltså skulle säga att det berodde på verkschefernas sätt att sköta sina ämbeten, om man kunde få en effektivisering av verksamheten, och inte dra den slutsats, herr Nordenson sedan gjorde, att det är regeringen som skall tillsätta specialister och framlägga förslag.

Givetvis är sparsamhet i statsförvaltningen och återhållsamhet beträffande statsutgifterna nödvändiga. De är naturligtvis också nödvändiga för att medverka till att hejda en inflation. Det förefaller mig emellertid, som om stora svårigheter möter att vidta sådana sparsamhetsåtgärder. Det framgår bl. a. just av vad herr Nordenson talade om, nämligen att 1950 års besparingsutredning, trots att den framlade en katalog över besparingsförslag, fick mycket ringa betydelse, då man vid närmare prövning ansåg att dess förslag endast i liten omfattning kunde realiseras. Men jag håller med högermotionärerna om att frågan är så utomordentligt viktig, att ingen får förtrötts i besparingsarbetet.

Det är väl dock, fröken Andersson och herr Nordenson, så som herr Leander här nyss påpekade, att den största syndaren är riksdagen. Riksdagsmännen tävlar ofta — det vet vi mycket väl själva — om att föreslå nya utgifter, samtidigt som de påstår sig vilja sänka skatterna. De är med om att fatta principbeslut utan att få tillräckligt klart för sig de ekonomiska konsekvenserna. Jag tycker att detta förekommer ideligen här i riksdagen. De framlagda förslagen bedöms sålunda inte alltid med hänsyn till konsekvenserna och till de möjligheter, som står till buds för att bestrida dessa inom statsbudgetens och inom nationalinkomstens ram. Det är alltså där jag tycker högern borde gripa in — mot samtliga riksdagsmän, som inte begränsar sin aktivitet på detta

område. Hur ofta — inte minst under senare år — har inte riksdagen beslutat om tillsättande av nya organ eller utbyggnad av gamla utan tillräcklig prövning av konsekvenserna? Sakrevisionen påpekar just i sitt yttrande, att vid revisionens granskningsverksamhet uppmärksammas fall, där de verkliga kostnaderna, sedan organet trätt i verksamhet, stått i en sådan disproportion till de beräknade, som endast låter sig förklaras av att de ursprungliga beräkningarna icke varit sakligt grundade eller varit alltför optimistiska. Detta anser jag vara en rätt kraftig admonition åt riksdagen.

Det parti jag representerar har alltid reagerat mot den ständiga och hastiga ansvällningen av den statliga tjänstemannakåren, samtidigt som vi anser att den nogå bör avvägas i förhållande till de syftemål den statliga verksamheten är avsedd att tjäna.

Efter detta kan jag alltså uttrycka den förhoppningen, att de befintliga organ vi har — det gäller de fyra organ som jag nämnde i början av mitt anförande — med samma intensitet som hittills skall följa utvecklingen och för regering och riksdag rapportera, när de finner att det bör vidtas åtgärder för att rationalisera och effektivisera statsförvaltningen.

Vidare skulle jag vilja uttrycka den förhoppningen, att riksdagsmännen ålägger sig själva en viss begränsning när det gäller att ta ställning till sådana här frågor, ty om riksdagsmännen gjorde detta, tror jag att det fanns mindre anledning för oss att ideligen ta upp här i riksdagen spörsmålet om besparingsmöjligheter.

Herr talman! Efter denna allmänna reflexion skall jag be att få tillägga några detaljanmärkningar.

Motionärerna nämner särskilt pris kontrollen och byggnadsregleringen. Jag tror och hoppas att vi är rätt eniga om att dessa två regleringar bör avvecklas så snart detta är möjligt, just på grund av dessa reglerings ingrepp i hela det ekonomiska samhällslivet. Man kommer kanske att tvista om hur en så-

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

dan avveckling skall ske och i vilken takt den skall ske, men jag tror dock att det är ett samfällt önskemål att en avveckling skall kunna äga rum.

En viss ytterligare decentralisering av bostadsstyrelsens uppgifter borde också övervägas. Jag är själv något betänksam över den mängd av småärenden som blivit följden av den nuvarande bostadspolitik. Fröken Andersson åberopade en motion om länsbostadsnämnderna. Ja, är det så att man vill föra en sådan bostadspolitik som man gör för närvarande, i all synnerhet med detta mycket stora antal av småärenden, då går det inte att avveckla länsbostadsnämnderna. Jag tror att det i stället skulle vara klokare att något decentralisera bostadsstyrelsens uppgifter till länsbostadsnämnderna och de organ, som finns inom länsstyrelserna.

Så vill jag erinra om den militära förvaltningsutredningens förslag beträffande den centrala militära förvaltningen. Det resultat, som denna utredning kom till — det var ju inte minst krigsmaterielverket som synades — skulle åtminstone enligt min bestämda uppfattning innebära en betydlig effektivisering och ett smidigare förvaltnings-system och väsentliga besparingar. Jag beklagar att jag inte har siffrorna över dessa besparingar, men det gällde både pengar och anställda. Det var så länge sedan jag sysslade med den saken, att jag tyvärr har glömt siffrorna.

Innan jag slutar, vill jag, herr talman, ännu en gång uttala den förhoppningen, att vi skall kunna vara eniga i den här frågan och att vi gemensamt skall kunna försöka komma fram till sättet att nå dessa besparingar. Jag hoppas också att de organ, som vi har, skall kunna i fortsättningen på ett utmärkt sätt verka för sparsamhet och effektivisering. Men jag vill ännu en gång framhålla att för att det skall kunna lyckas måste vi själva vara mer återhållsamma än hittills, och åtminstone tycker jag att det är felaktigt att de, som är med om att fatta beslut, som föranleder utgiftstegringar, sedan skall komma och tala om att de vill ha skattesänkningar. Det är precis

lika omöjligt som vad kommunisterna i en valagitation ett år sade: »Lönerna upp och priserna ner.» Ja, herr talman, jag kommer efter detta mitt anförande att rösta för utskottets förslag.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice talmannen ansåg att man inte kunde begära, att regeringen skulle ta initiativ på denna punkt, eftersom det skulle behövas särskilda utredningar. Han ville i stället lita till de olika ämbetsverkens chefer och kommissionernas och nämndernas ordförande — de skulle utföra arbetet och komma med förslag.

Jag skulle bara vilja fråga herr andre vice talmannen, om han verkligen anser att det är lämpligt att överlåta åt, låt mig säga, ordföranden i priskontrollnämnden eller ordföranden i hyresrådet eller ordföranden i byggnadsregleringen att avgöra, huruvida, på vad sätt och i vilken takt dessa regleringar kan avskaffas. Det är enligt min uppfattning fullständigt orimligt. Det är regeringen som måste ta initiativ och ge riktlinjer för hur avvecklingen skall ske, och den utredning som behövs är inte någon omfattande undersökning, som tar lång tid och kräver stor personal, utan utredningen kan göras av regeringen med hjälp av de krafter, som finns inom departementen. Det är så vi anser det bör ske, och det är förslag på grundval av sådana utredningar som vi önskar få till riksdagen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Herr Nordenson vet lika väl som jag att i fråga om dessa regleringar en avveckling har ägt rum och äger rum. Jag tror att vi alla här också vet om att exempelvis priskontoren i länen håller på att få ont om arbete — som väl är — och att det är under övervägande hur man skall kunna minska deras organisation och till och med dra in en del kontor.

Jag hoppas alltså att verkscheferna följer utvecklingen och genomför en successiv avveckling. Men om man inte

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

skulle kunna lita på verkscheferna i detta avseende, har vi våra fyra granskande myndigheter, och det är min förhoppning, att de skall följa utvecklingen och se till att avvecklingen går i lämplig takt. När statsrevisionen om någon tid kommer med sitt betänkande, skulle jag tro att det som vanligt innehåller en del påpekanden i den riktning som herr Nordenson önskar.

Herr ANDERSSON, AXEL: Herr talman! Efter den långa debatt som redan förekommit i detta ärende skall jag nöja mig med att helt kortfattat motivera, varför jag i utskottet anslutit mig till majoriteten.

Av fröken Anderssons lilla anekdot om studenten och smöret framgick, att ett sådant ställningstagande kanske innebar en oartighet mot motionärerna. Hon ansåg tydligen, att utskottets majoritet här hade använt för litet smör, att vi hade varit en smula för knapphändiga i vår motivering. Men eftersom det här är fråga om en sparsamhetsmotion, kan det ju också vara lämpligt att vara rätt sparsam med orden. I det yrke, där jag arbetar, har vi också under de senaste åren särskilt fått lära oss att inte använda flera ord än som är absolut nödvändigt.

Annars är det väl så, som herr Leander konstaterade, att vi alla är överens om att det skall iaktas största möjliga effektivitet och sparsamhet inom statsförvaltningen. De flesta av oss har vi också klart för oss, att det inte är bra i det avseendet som det är för närvarande, att det förekommer dubbelarbete, att det finnes en massa blanketter och onödiga sådana och därmed också en mängd onödigt skrivarbete, att det blir kostnader för resor, som kanske inte alltid är så väl utnyttjade, och framför allt att det på vissa håll förekommer ett kineseri, som verkar både irriterande och fördyrande.

Då är den stora frågan, hur man skall kunna komma till rätta med detta. Därvid resonerar jag på det sättet, att eftersom vi redan har ett par organ, som ständigt sysslar med sådant, måste det

vara oriktigt att göra så som motionärerna föreslagit. Utskottet säger klart och tydligt ifrån, att utskottet vet, att det finns åtskilligt att göra ännu och att utskottet förutsätter, att statens sakrevisions och statens organisationsnämnds arbete kan leda till icke oväsentliga förenklingar och inskränkningar inom åtskilliga verksamhetsområden. Sparsamhet kan naturligtvis bedrivas på olika sätt. Man kan göra som högern har angivit i sin reservation, nämligen företaga en översyn av de avgifter statsverket uttar för särskilda tjänster i syfte att statsverkets kostnader skola täckas. Det är mycket vackert sagt, men så sent som häromdagen yrkades det från högerhall, då det gällde veterinärtaxan, att någon sådan höjning, att statens utgifter bleve täckta, inte skulle vidtagas.

Jag kan inte underlåta att nämna ett annat exempel på att effektivitet och sparsamhet inte alltid är detsamma. Postverket hade beslutat minska ersättningen till en cyklande lantbrevbärare, därför att han övergått till att färdas på motorcykel. När han alltså snabbare och effektivare betjänade postverkets kunder, bestraffades han på det sättet, att 400, 500 eller 600 kronor drogs av från hans ersättning. Nu har man i alla fall inom postverket kommit så långt, att den lantbrevbärare, som försör sin cykel med moped, inte skall särskilt bestraffas genom minskad ersättning, och det är väl ändå ett steg i rätt riktning.

Huvudmotivet för mitt ställningstagande i den nu förevarande frågan är givetvis att vi inte skall komma med någon ting nytt, då vi redan har två organ för denna besparingsverksamhet. Jag fann det helt enkelt vara en inkonsekvens i högerns motion. Den hade det behjärtansvärda syftet att motverka dubbelarbete och högre kostnader, men den leder till ett rakt motsatt syfte nämligen att vålla dubbelarbete och kostnader. Med utgångspunkt härifrån, herr talman, ber jag därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag ber om ursäkt för att

Ang. begränsning av de statliga arbetsutgifterna.

Jag kommer igen i debatten, men jag begriper inte, hur det skall kunna vålla dubbelarbete, om Kungl. Maj:t håller sig till endast de saker som angivits i motionen. Det är för övrigt symtomatiskt att man liksom Bøygen går »udenom» problemet och uppehåller sig vid småsakerna; man går inte in på vad som är för oss det väsentliga, nämligen att ta hela målsättningen under omprövning.

Vidare — och det var därför jag begärde ordet för ett kort genmäle — vill jag nu säga, att jag inte tycker det är riktigt lämpligt att i denna kammare ta upp ett angrepp på två högermän, som sitter i andra kammaren och som alltså inte här kan försvara sin ställning. De två högermännen från första kammaren — en man och en kvinna — som tog ställning där, följde mycket klart sparsamhetslinjen, så att därvidlag har vi ingenting att förebrå oss, och någon inkonsekvens finns inte i det sammanhanget, trots att, som sagt, den ena var en kvinna.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra några randanmärkningar i sammanhang med detta problem, därför att det förefaller, som om man vore benägen att bagatellisera det mer än vad det förjänar. Det förklaras visserligen från alla håll att vi är överens om att alla tänkbara besparingar skall vidtagas och att alla rationaliseringsmöjligheter inom statsförvaltningen skall tas i anspråk. Men därvid stannar det, och när det blir fråga om att ge anvisningar om hur detta skall ske, famlar man mer eller mindre i mörkret allesamman.

Hur skall man då bära sig åt för att få detta besparingsarbete i gång? Hur skall man få grepp om den automatiska utgiftsökningen? Hur skall riksdagen bära sig åt för att verkligen få veta vilka utgifter den bestämmer sig för, när den bifaller ett förslag till sociala åtgärder eller till andra förändringar i den statliga verksamheten?

Detta problem är i själva verket ett

kärnproblem för demokratiens möjligheter att fungera, och det är det som beröres i den nu diskuterade frågan.

Det är inte bara i vårt land, som man brottas med tendensen till ständigt stigande statsutgifter eller med problemen, hur demokratien skall kunna uppfylla de rimliga anspråk på hänsyn som skattebetalarna ställer och de krav på begränsning i bördorna som motiveras med önskvärldheten av en ostörd utveckling av produktion och enskilt sparande.

I de motioner, som riksdagen nu behandlar, sysslas något med den omständigheten, att bakom varje krav på ökade statsutgifter står en organiserad eller oorganiserad grupp. Det behöver ingalunda vara utpräglat egoistiska intressen, en sådan grupp företräder. Den kan ge uttryck åt en ideell uppfattning, åt en bedömning av vissa samhällsspörsmål eller åt en målsättning på längre sikt. Kvar står endast, att varje sådan grupp visserligen är beredd till sparsamhet med allmänna medel — men på alla andra punkter utom på den som speciellt intresserar gruppen i fråga. I själva verket finns det i den moderna demokratien egentligen bara en kategori människor som saknar hårdföra företrädare, och det är skattebetalarna. Därvidlag bör man i vårt land observera, att skattebetalarna ingalunda består av någon liten grupp stora inkomsttagare, utan att inkomstfördelningen är sådan att det rör sig om de verkligt stora grupperna medborgare.

De moderna parlamenten tvingas till en alltmär passiv hållning i fråga om den statliga utgiftspolitiken. Riksdagen kommer i efterhand. Den beviljar eller avslår regeringsframställningar och har därvid hela tiden över sig trycket från de olika »pressure groups» som i det genomorganiserade samhället betyder så mycket. Riksdagen kan icke ha den överblick över administrationen eller de utredningsmöjligheter som kräves för att framlägga genomgripande förslag till utgiftsbegränsningar. Den är på grund av sin natur hänvisad till mera allmänna uttalanden, till att diskutera en målsättning och att med denna som utgångs-

Ang. begränsning av de statliga arbetsutgifterna.

punkt begära förslag från de verkställande instanserna.

Det är från detta förhållande som högers besparingsmotioner till årets riksdag utgår. Vad man därvid från motionärernas sida åsyftat är ett bestämt uttalande från riksdagens sida, icke endast om sparsamhetens nödvändighet utan också om att riksdagen är beredd att ta de konsekvenser, vartill en begränsning av statsutgifterna leder. Visserligen torde fortfarande åtskilligt kunna vinnas genom förenklingar i det administrativa förfarandet och rationaliseringar i statsförvaltningen, men samtidigt måste det vara klart, att några mera avgörande inskränkningar i kraven på skattebetalarna endast står att vinna genom begränsningar i den statliga verksamhetens omfattning. Det behövs enligt vår mening en ny avvägning mellan den del av människornas inkomster som det allmänna skall disponera över för människornas räkning och den del de själva skall få förfoga över. En begränsning av de statliga utgifterna står i direkt samband med möjligheterna att sänka skatterna.

I utskottets utlåtande och i den reservation, som ett antal folkpartister fogat till detta utlåtande, förebrår man motionärerna att de talat i allmänna ordalag och utan att ge konkreta anvisningar. Man skulle då ha väntat att utskottet eller folkpartireservanterna i detta hänseende skulle bete sig bättre än motionärerna. Men därav finner man intet. Om motionerna är allmänt hållna, vilket de av skäl jag nyss angivit måste vara, så är kritiken *mycket* allmänt hållen. Framför allt lämnar den läsaren i ovetskap på två viktiga punkter. Anser utskottets majoritet och folkpartireservanterna en återhållsamhet med statliga utgifter möjlig eller ej? Denna sak kan uttryckas på ett annat sätt. Kapitulerar man inför utgiftsutvecklingen eller ej? Om man inte kapitulerar, hur tänker man då att riksdagen skall kunna medverka till ett resultat? Den frågan beröres över huvud taget icke, och dock är den icke endast principiell utan också i det aktuella ögonblicket den avgörande.

Vi har från högerhåll inte föreslagit någon ny utredning. Vi har föreslagit en meningsyttring från riksdagens sida, till vilken Kungl. Maj:t skulle haft att taga hänsyn vid utarbetandet av statsverkspropositionen för nästa år, av sina andra förslag till riksdagen och i sitt värv som verkställande myndighet. I motionerna och reservationerna anges vissa punkter — närmast som exempel — och också vissa framgångsmöjligheter. Dessa kan naturligtvis diskuteras, men om riksdagen vill ha till stånd en begränsning i anspråken på skattebetalarna och om den inte vill välja den framgångsväg, som vi föreslagit, då kvarstår frågan: Vad vill den göra?

Jag har nyss sett på denna fråga ur mera allmänna synpunkter. Den kan även ses ur synpunkten av nästa budgetår. Att vi får förslag som medför utgiftshöjningar för nästa budgetår är uppenbart. Man må ha vilken uppfattning som helst om den s. k. överbalanseringen, men en omständighet kan man inte förbise, och det är att statsinkomster som överstiger ögonblickets statsutgifter har en tendens att driva upp utgifterna. Rimligtvis måste ganska snart statsfinansierat betydande tillfälliga skatter avvecklas. Samtidigt har vi nått det andra skedet i inflationen — det som staten till slut når i lika hög grad som företagen — då utgifterna ökas eller fixeras på en mycket hög nivå, under det att inkomsterna för människorna och därmed för statsverket stagnerar eller viker. Den svenska staten kommer in i denna fas samtidigt som anspråken på nya utgifter anmäler sig i en omfattning som ingen tidigare räknat med. Behov, som eftersatts under den första inflationsfasen, träder fram med all tydlighet. Detta är situationen, och det är i den situationen man avfärdar ett försök att ta upp det statliga utgiftsproblemet i ett större sammanhang.

Naturligtvis kan det sägas, att varje utgift måste bedömas för sig. Riksdagen måste på varje punkt ha hela materialet framför sig och ta ställning med den utgångspunkten. Samtidigt är det emellertid ofrånkomligt att vi förr eller senare

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

tar itu med hela frågan, med den avvägning jag nyss talat om. Nöjer vi oss med att bara lägga utgift ovanpå utgift, kan slutet bli ett helt annat än någon av oss räknat med. Redan nu har vi ett skattesystem som börjar bli ineffektivt ur samhällsekonomisk och statsfinansiell synpunkt. En enhällig skatteutredning har kritiserat systemet från dessa utgångspunkter och pekat på riskerna. Den främsta av dessa risker är att skattebetalarna i stigande omfattning tillgriper legal eller illegal skatteflykt. Man skall inte överdriva vad som har skett på detta område, men inte heller blunda för de framtida riskerna. Och, herr talman, möjligheterna att reformera och effektivisera skattesystemet hänger inte så mycket ihop med möjligheterna att skärpa kontrollen, utan med möjligheterna att sänka de samlade statsutgifterna.

Utskottet hävdar med instämmande från folkpartireservanterna att subventionsfrågan måste lösas från fall till fall. Man måste plocka fram varje särskild subventionsform och bestämma hur man man skall förfara med den. Vi har under en följd av år gång på gång fått förslag om olika subventioner. Varje gång har det varit fråga om nödlösningar. Varje beslut om nya subventionsmiljoner har beledsagats av deklarationer om att subventioner i och för sig icke är önskvärda, och likaväl har vi denna säregna form för penningöverflyttning fastare än någonsin i vårt politiska system. Jag talar naturligtvis nu uteslutande om allmänna subventioner. Skulle det under dessa förhållanden icke vara rimligt att man tog upp hela problemet till samlad belysning, gjorde klart vilka belopp som verkligen går ut i subventioner och undersökte hur man lämpligast skall förfara för att successivt avveckla dessa enligt allas uppfattning icke önskvärda former för statlig verksamhet? Jag är övertygad om att en meningsyttring från riksdagens sida på denna punkt skulle hälsosamt kunna påverka vederbörande, då nya frågor uppstår som man lättast kommer ifrån med nya subventioner. I England har man — för att välja ett exempel — bestämt sig för en ungefär-

lig avvecklingstakt för de subventioner som hotade icke endast landets statsfinansiella sundhet utan också pundets hållfasthet.

Herr talman! Jag hävdar inte att de tankegångar som framförts i de nu diskuterade motionerna är — som det heter på riksdagsspråk — invändningsfria, men vi har velat angripa ett centralt problem och är beredda att ta de politiska konsekvenserna av de anvisningar som vi har gett. Det är beklagligt, att detta initiativ ännu så länge tillbakavisats. Men omständigheterna är sådana, att de tvingar oss att komma igen.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** (kort genmäle): Herr talman! Herr Ewerlöf lade faktiskt upp sitt anförande på ett helt annat sätt än de två föregående högertalarna gjorde och reservationen antyder. Men samtidigt som jag konstaterar detta, vill jag också konstatera, att herr Ewerlöfs och mina egna tankegångar tydligen stämmer mycket väl överens. Trots detta måste jag ändå replikera något.

Herr Ewerlöf konstaterade, precis som jag avsåg i mitt anförande, att avgörande för skattebetalarna är en begränsning i den statliga verksamhetens omfattning. Därvid konstaterade herr Ewerlöf, liksom jag också gjorde, att om man är inne på denna linje, där vi är fullständigt överens, gäller frågan: Hur ser budgeten ut, sedan först regeringen framlagt sin proposition och därefter riksdagen behandlat den? Herr Ewerlöf säger, att han vill ha framfört till regeringen en meningsyttring inför den kommande statsverkspropositionen. Det kan måhända vara mycket klokt att avge en sådan meningsyttring, ty jag tror att regeringen brottas med väldiga svårigheter att få statsverkspropositionen för nästa budgetår att gå ihop. Men jag skall inte frestas att nu gå in på en remissdebatt om den kommande statsverkspropositionen.

Jag vill endast konstatera, herr Ewerlöf, vad som händer när statsverkspropositionen har kommit i januari. Då

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

släpper riksdagsmännen sig lösa. Då riktigt frossar de i motioner om utgifter, och så får vi så småningom från statsutskottet den uppställning som visar, hur mycket statsutgifterna utöver statsverkspropositionen ökar på grund av motionerna.

Jag har varit inne på denna sak tidigare, och jag undrar, herr Ewerlöf, om man inte härvidlag skulle kunna enas om någon åtgärd. Jag tycker nämligen att detta är mycket viktigt — det är jag fullt överens med högerns ledare om — och jag undrar om man inte skulle införa samma system som i England, nämligen att ingen får motionera om en utgift, om han inte samtidigt anger, hur den skall täckas, antingen genom utgiftsminskning i statsverkspropositionen eller genom en ny inkomst. Jag tror det blir den enda möjligheten att effektivt bromsa de riksdagsmän, som inte har någon hämsko, så snart statsverkspropositionen är framlagd. Man kunde till och med i det fallet hoppas på att riksdagsmännen småningom kunde ta lärdom. Kanske högern, när motionstiden börjar på nyåret, vill komma med motioner, där det föreslås utgiftsminskningar och icke utgiftsökningar? Det skulle nog vara mycket välkommet.

Vad jag har reagerat mot har varit motionerna och högerns reservation. I övrigt ber jag att fullständigt få ansluta mig till herr Ewerlöfs tankegångar.

Herr LEANDER: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av att fröken Andersson frågade mig, var i motionen eller reservationen det framställda begäran om att tillsätta ett organ för att utreda dessa saker. Nej, det är sant, att det inte står uttryckligen angivet. Men om man inte anser de organ, som nu har hand om besparingsåtgärderna, tillräckliga — och det gör man tydligen inte, då man begär andra åtgärder — är det väl ganska naturligt, att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t skall lägga fram en plan, måste ha någon som utarbetar denna. Följaktligen måste det bli någon som vid sidan om de redan existerande

kontroll- och besparingsorganen får hand om detta.

Jag är inte ensam om den uppfattningen. Herr andre vice talmannen var inne på samma resonemang, och dessutom kan jag påpeka att Kooperativa förbundet slutar sitt remissyttrande med att säga: »Att uppdraga åt ett nytt organ att behandla samma problem synes komma att innebära, att ett sådant dubbelarbete kommer till stånd, som organisationsnämnden i besparingssyfte skall beivra.» Det är således flera än jag som har funnit det ganska naturligt, att skall någonting göras och man inte kan anförtro detta åt redan existerande organ, så måste väl någon eller några andra ha hand om det. Man må sedan kalla dem för vad man vill.

Herr Ewerlöf — jag förmodar att jag uppfattade honom rätt, jag har nämligen inte så svårt att förstå stockholmarna som fröken Andersson tycks ha att förstå mig — begärde ett uttalande från riksdagens sida att riksdagen skulle vara beredd att acceptera den begränsning av statsutgifterna, som skulle följa av en begränsning av de statliga organens arbetsuppgifter. Det är ju alldeles självklart, att kan vi komma överens om en begränsning av statens arbetsuppgifter, så följer därmed också rent automatiskt en begränsning av statens utgifter. Det gäller således inte att komma överens om besparingarna i och för sig, utan om inskränkningen av statens verksamhet på olika områden.

Jag vill till sist säga, fröken Andersson, att jag inte har yttrat att det är orätt eller klandervärt att påverka den allmänna opinionen. När jag nu tillåter mig säga att man kunde översätta denna påverkan av den allmänna opinionen med propaganda, så tar jag inte heller det tillbaka — jag anser inte heller det vara någonting klandervärt. Jag bara konstaterar att det kan väl anses vara samma sak att påverka den allmänna opinionen och att driva propaganda.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet med anledning

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

av vad herr andre vice talmannen sade. Jag konstaterar med glädje att han räcker fram handen till viss samverkan i den riktning som jag tillät mig framföra att våra önskemål går. Jag hade nämligen ett intryck att debatten här allt mer och mer kom att egentligen bara röra sig om den form av sparsamhetsarbete eller rationaliseringsarbete som nu är anförtrord åt sakrevisionen, organisationsnämnden och dylika organ. Våra önskemål berör det gebitet men inte endast och inte väsentligen detta, utan vi vill ta upp hela det stora problem som jag försökte att skissera med några få ord bara för att ställa in det i det stora sammanhang som jag menar att denna fråga måste ses i.

Nu säger herr andre vice talmannen: »Låt oss till nästa riksdag komma överens om att motionera om utgiftsminskningar!» Ja, varje år är vi nu i det läget att vi ingenting högre önskar än att kunna motionera om utgiftsminskningar, men vi saknar resurserna för att få underlaget att tillgodose de höga anspråk som riksdagen ställer för att låta en motion passera, vilken går ut på yrkande på minskade utgifter i det ena eller andra hänseendet. Det är just för att få Kungl. Maj:ts hjälp som denna motion är väckt. Meningen är att riksdagen skulle i största allmänhet hemställa hos Konungen om utredning, inte genom en kommitté, utan genom experter och med hjälp av den överblick man har inom departementen. Denna utredning skulle inte bara gälla det där som mera kan karakteriseras såsom finsnickeri i fråga om rationaliseringar, utan den skulle särskilt avse det stora problemet, som jag föreställer mig att regeringen nu som bäst brottas med när det gäller att för nästa år kunna lägga fram en budget som är balanserad. Efter vad man har hört om alla de krav, som tränger på, föreställer jag mig att detta är en utomordentligt besvärlig uppgift. Jag tror att det hade varit till stor fromma, om det då hade funnits ett stöd från riksdagen i ett uttalande, där man fäst uppmärksamheten på att också riksdagen är fylld av önskan att man skall

åstadkomma någonting i den riktning jag angivit, att riksdagen förstår att vi nu genom att lägga det ena ovanpå det andra har kommit till en punkt, där det är nödvändigt att reva seglen.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag får kanske börja med att be om ursäkt för att jag blandar mig i debatten så här sent.

Jag har kommit att bli allt mer frågande, allteftersom debatten fortgått. Jag frågar mig: Varför kommer man till så olika slutsatser, när man tycks ha så pass lika mening i huvudfrågan? Tänker man på det sista ordskeftet mellan herr andre vice talmannen och herr Ewerlöf är det uppenbart att deras ståndpunkter inte ligger långt ifrån varandra, men herr andre vice talmannen slannar vid att i alla fall skall ingenting göras. Alla har här talat om önskvärdheten av att den verksamhet, som staten utövar, inte sväller ut mer än nödvändigt. Det har också sagts att det är nödvändigt, att man försöker hålla tillbaka onödiga utgifter och onödig verksamhet hos de olika samhällsorganen. För mig har det framstått klart att det inte är möjligt för de olika statsorganen att själva komma fram till effektiva resultat, om de inte vet vad riksdagen innerst inne själv avser. Därför tycker jag det skulle vara mycket naturligt, om vi — när vi har så pass lika uppfattningar som det har visat sig här i dag att vi har — skulle säga ifrån, att nu anser vi att det har gått därefter, att vi kan skriva till regeringen: »Nu vill vi ha det litet annorlunda. Nu vill vi ha bort onödig verksamhet, vi vill åstadkomma sparsamhet, och vi vill åstadkomma förenkling av den statliga administrationen, i den mån det är möjligt.» Därför tycker jag den naturliga slutledningen skulle ha varit, att riksdagens första kammare hade gått med på en framställning till Kungl. Maj:t om en politik, som tar sikte på det alla tycks vilja ha.

Herr andre vice talmannen hade tydligen stor tilltro till de myndigheter och institutioner, som dels arbetar på att

Ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

rationalisera och dels i övrigt tar hand om den administrativa verksamheten. Han uttryckte det så, att den Herren ger ett ämbete, den ger han också, får vi hoppas, förmågan att sköta det. Herr andre vice talman, det vore nog bra för oss litet var, om den satsen vore allmän-giltig, men det är inte alltför mycket att lita på.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Herr Domö har nu, när man tänkt sig avsluta denna debatt, visat benägenhet att komma in i sina gamla gängor och försöka uttyda, vad som sagts, på helt annat sätt än avsikten varit.

Jag vill börja med det sista — vad han sade om uttrycket att den Herren ger ett ämbete förlänar han också förmågan att sköta det. Om herr Domö läser riks-dagsprotokollet, kommer han att konstatera, att han lagt alldeles felaktiga ord i min mun. Jag citerade först det allmänna talesättet, och sedan påpekade jag, hur det egentligen borde lyda, vilket var någonting helt annat än herr Domös formulering.

Vidare sade jag, att jag kunde instämma med herr Ewerlöf, som ansåg att besparingarna för att ge resultat måste läggas på helt annan bog än vad man avsett i motionen och reservationen. Men lika fullt kom herr Domö med påståendet, att vi inte vill göra någonting åt den administrativa verksamheten. Herr Ewerlöf konstaterade däremot, att man med en förändring i den administrativa verksamheten vinner mycket litet åt skatdragarna. Där råder alltså olikhet mellan herrarna. För min del hoppas jag på de organ vi har för att förbättra den administrativa verksamheten. Jag anser, att vi har tillräckligt med granskande organ och tillräckligt med förnuftigt folk i våra ämbetsverk som lojalt vill medverka.

Herr Domö sade vidare, att min slutsats tydligen var, att ingenting borde göras. Även i det fallet ber jag herr Domö läsa protokollet, varav framgår att jag inte alls varit negativt inställd utan tvärtom mycket positivt.

Slutligen måste jag vända mig ett ögonblick till herr Ewerlöf, när han säger, att det på nyåret är mycket svårt att få fram motioner om utgiftsminskningar, då man inte har den apparat som behövs för att våga sig på sådana motioner. Jag tror att det inte är så mycket den saken som ligger bakom. Jag tror, att orsaken är, att man inte vågar stöta sig med valmännen. Här vill vi anses vara lika intresserade för kulturella och sociala frågor, och därför är det mycket riskabelt för ett parti att komma med en motion, som av motståndarna skulle kunna inför valmännen uttolkas så, att partiet inte är intresserat för kulturella och sociala frågor. Det är där det betänkliga ligger, skulle jag tro.

Men om man nu inte kan hoppas på att sådana motioner om utgiftsminskningar skall väckas i någon större omfattning — när det gäller någon ny principfråga kan det naturligtvis förekomma — så skulle det i varje fall vara värdefullt, om högern med hänsyn till sitt intresse för att nå besparingar gick den vägen, att dess representanter, när de nu på nyåret skriver sina motioner, inte väckte någon motion med förslag om utgiftsökning utan att samtidigt tala om hur den utgiftsökningen skall täckas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Andersson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om pensionsreglering vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 205, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja—89;

Nej—16.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den av herr *Söderquist* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 206, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt f. d. kammarrättsrådet *S. Norrman*, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om pensionsreglering vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 207, i anledning av väckta mo-

tioner om pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson* (I:150) och den andra inom andra kammaren av herr *Thapper* m. fl. (II:196), hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägarnas pensionärer skulle få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernådades.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I:150 och II:196 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Hesselbom* och *Thapper*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:150 och II:196, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägarnas pensionärer skulle få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernådades.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Den fråga vi här har att ta ställning till är, huruvida de vid statsövertagna enskilda järnvägar pensionerade skall komma i åtnjutande av samma pensionsförmåner som statens järnvägars egen personal eller den personal som avgått med pension från tidigare enskilda järnvägar efter förstatligandet.

Utskottet har gentemot motionärerna invänt att riksdagen år 1948 tog ställning till frågan om pensionsförmånerna för f. d. befattningshavare vid enskilda järnvägar. Det har vidare anförts att det inte finns några rättsliga förpliktelser för staten som dessa pensionärer kan åberopa. Det finner vidare att de utgående pensionerna ofta överstiger de pensioner, som ifrågavarande befattningshavare hade sig tillförsäkrade ge-

Om pensionsreglering vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

nom medlemskap i de enskilda järnvägarnas pensionskassor.

Ingen kan bestrida att det förhåller sig på det sättet. Hade det varit så, att ifrågavarande pensionstagare kunnat göra rättsliga anspråk gällande, hade detta ju inte längre varit en riksdagsfråga, utan då hade problemet fått lösas på annat sätt. Motionärerna och reservanterna har emellertid försökt se frågan även ur de berörda pensionstagarnas synpunkt, och dem förefaller det nuvarande systemet knappast vara rättvist. Jag skall belysa detta med ett enda exempel.

Det fanns vid Bergslagsbanan, när denna övertogs av statsverket, bland andra två konduktörer som varit i järnvägens tjänst i drygt 40 år. Den ene av dem uppnådde pensionsåldern en månad efter statsövertagandet och fick i kraft av riksdagsbeslutet full SJ-pension. Den andre råkade vara född ett par månader tidigare än sin kollega och fick alltså avgå med pension en månad före statsövertagandet. Han fick därför nöja sig med 80 procent av den pension som hans kollega erhöll. Båda befattningshavarna hade som sagt varit i järnvägens tjänst i över 40 år; den, som avgick en månad före statsövertagandet, hade till och med varit i tjänst ett par år längre än den andre. De hade alltså inbetalat samma avgifter för sin pension, de hade haft precis samma tjänstgöring och samma löneförhållanden. Detta är endast ett exempel — det finns många andra sådana exempel på hur 1948 års beslut har verkat i praktiken. Det kan inte förtänkas vissa pensionsstagare, om de finner sig vara litet illa behandlade av statsverket.

Det finns en annan omständighet som också talar för att man borde söka mjuka upp direktiven från år 1948. Riksdagen fattade ju sitt principbeslut om förstatligande av de enskilda järnvägarna redan år 1939. På grund av olika omständigheter kom emellertid förstatligandet väsentligen att äga rum först omkring tio år senare. Hade riksdagsbeslutet blivit förverkligat i den takt som avsikten var år 1939, skulle ju de nu

missgynnade pensionärernas sak ha kommit i ett helt annat läge.

Nu anför utskottsmajoriteten vidare att år 1948 även kostnadsskäl talade mot att bifalla ett yrkande om samma pensionsvillkor, oavsett när vederbörande avgick ur järnvägstjänsten. I fråga om kostnaderna hade det varit på sin plats att utskottet, som dock haft motionen liggande sedan i januari, hade kostat på sig besväret att åtminstone undersöka vad kostnaderna i dag ungefärligen skulle ha blivit vid ett bifall till motionärernas yrkande.

Herr talman! Det skulle vara mycket mer att anföra i denna fråga, men jag nöjer mig med vad jag här sagt och slutar med att yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr LEANDER: Herr talman! Man kan naturligtvis förstå, att dessa pensionärer tycker att de är illa behandlade, men vi måste komma ihåg, att om staten icke hade övertagit dessa järnvägar, hade vederbörande i pensionshänseende befunnit sig i en än sämre ställning än de nu gör.

Nu säger herr Hesselbom, att den pension, som de får genom att staten övertagit järnvägarna, »ofta» överstiger den pension, som de annars skulle ha erhållit. Ja, herr Hesselbom, det gäller väl samtliga anställda, jämfört med om järnvägen fortfarande drivits i enskild regi. Hårtill kan visserligen sägas, att man inte vet vilka pensionstillägg, som de privata innehavarna av järnvägen skulle ha velat utbetala. Det torde emellertid vara klart att pensionärerna inte ens tillnärmelsevis skulle ha fått de belopp, som staten ger i tillägg på sina pensioner.

Man kan naturligtvis också säga, att om staten hade övertagit dessa järnvägar något år tidigare, så hade även dessa anställda kommit i statens tjänst tidigare och följaktligen nu varit bättre ställda. Men då hade det ju funnits en annan kategori, som kommit i ett sämre läge i pensionshänseende.

Om pensionsreglering vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

Vi kommer aldrig ifrån att det uppstår gränsfall. Dessa två konduktörer, som herr Hesselbom talade om, är just sådana där gränsfall, som uppkommer vid varje liknande reglering.

Det föreligger här ingen juridisk skyldighet för staten att ge dessa pensionärer bättre pension än de redan erhållit, och jag anser att staten i detta fall även väl uppfyller sina moraliska skyldigheter. Det är visserligen sant att det här finns en skillnad på 10 procent. De, som redan var pensionerade, då staten övertog järnvägarna, har fått 80 procent i pension, medan de, som stod så att säga vid pensionsgränsen, har fått 90 procent. Den senare gruppen bestod av anställda, som inom kort skulle avgå med pension, men som fick stanna kvar med beredskapsskyldighet utan att behöva utföra aktiv tjänst.

Vi har på avdelningen i utskottet inte haft till förfogande några exakta uppgifter om hur det ställer sig i dessa fall. Vi har dock sänt ut ärendet på remiss till järnvägsstyrelsen och statskontoret, som avstyrkt bifall till motionen.

Jag vill vidare erinra om att 1948 års riksdag behandlade samma problem på grundval av då väckta liknande motioner. Riksdagen avsgo den gången motionerna. Sedan dess har ingenting inträffat, som motiverar ett upprivande av riksdagens ställningstagande den gången. Naturligtvis kan man säga att penningvärdet har försämrats, men penningvärdeförsämringen drabbar ju inte bara dessa pensionärer.

Herr talman! Vi kan inte inse att dessa pensionärer blivit illa behandlade eller ha förlorat något på att staten övertagit dessa järnvägar. Vi måste tvärtom fastslå att deras pensioner hade varit sämre, om järnvägarna fortfarande hade drivits i enskild regi. Jag måste därutöver säga att det kan ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att vid varje tillfälle driva kravet på matematisk rättvisa så långt, som motionärerna här vill göra, och kräva att de personer, som det här gäller, helt skall jämföras med pensionärer, som har varit i statens tjänst hela sitt liv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Jag har aldrig bestritt, att utskottsmajoriteten formellt har rätt i sitt ställningstagande. Staten har naturligtvis ingen skyldighet att ge dessa befattningshavande den önskade högre pensionen, och staten har t. o. m. gett dem mer än vad de rättsligen kan göra anspråk på. Men kvar står det faktum — och det kan dessa pensionärer inte bortse ifrån — att de ofta till väsentligt lägre lön under sin aktiva tjänstetid utfört samma samhällsnyttiga arbete som sina kamrater. Härtil kommer att de nu får lägre pension än de, som haft turen att tidigare komma i statstjänst. Detta förhållande har vi reservanter tyckt vara orimligt, varför vi ansett att en rättelse bör komma till stånd. Med hänsyn till att det här gäller gamla människor — de flesta hade väl uppnått 65 års ålder år 1948, och avgången måste därför vara stor — kan man på goda grunder utgå ifrån att de ekonomiska konsekvenserna för statsverket av ett bifall till motionen inte skulle vara av den storleksordningen, att staten för den skull behöver dra sig för att söka skipa större rättvisa mellan de olika pensionstagarna.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr LEANDER: Herr talman! Det må vara sant att dessa människor kanske anser sig illa behandlade, men vi, som skall försöka objektivt döma i saken, har svårt att komma till samma uppfattning, då det ju kan visas att de genom statens övertagande av järnvägarna i pensionshänseende har kommit i en betydligt bättre ställning än om järnvägarna alltjämt drivits i enskild regi. Dessutom vill jag påpeka att sådana här gränsfall ju även finns på andra områden. Man är nödsakad att dra en viss gräns, även om vissa personer, som kommer nära den gränsen, kan anse sig bli sämre ställda än andra. Faktum är att

Interpellation ang. lärarbristen i övre Norrland.

vi inte kan tala om att dessa pensionärer blivit orättvist behandlade. Staten har heller ingen juridisk skyldighet att ge dem bättre pension. Jag ifrågasätter, om man härvidlag ens kan tala om någon moralisk skyldighet för staten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hesselbom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 207, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hesselbom* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 39.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos änyo statsutskottets utlåtanden:

nr 208, i anledning av väckt motion om familjepensionsrätt för efterlevande till vissa befattningshavare, som varit i statens tjänst eller tillhört någon av staten övertagen enskild pensionskassa; samt

nr 209, i anledning av väckta motioner dels om pension åt änkefru Ester Elise Gustafsson, dels ock om understöd åt änkefru Anna Almroth.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Interpellation ang. lärarbristen i övre Norrland.

Herr **LUNDGREN** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I en till Konungen ställd skrivelse har övre Norrlands rektorsförening hemställt, att Kungl. Maj:t »täcktes utan dröjsmål lösa den över Norrland alltmer hotande katastrofen i frågan om rekryteringen av lärare i de högre skolorna i övre Norrland genom lämpliga omedelbart verkande åtgärder till reell lönekompen-sation i rekryteringsstimulerande syfte.»

I motiveringen framhåller rektorsföreningen, att denna tidigare vid två tillfällen yttrat sig om lärarproblemet för övre Norrlands vidkommande, dels i en underdånig skrivelse den 17 maj 1950 med hemställan om ett lönetillägg om 2 000 kronor per år till de högre skolornas lärare, dels i ett underdånigt remissvar på krisutredningens förslag i frågan den 20 maj 1951, varvid rektorsföreningen avvisade de av krisutredningen föreslagna åtgärderna och vidhöll sin hemställan om ovan berörda lönetillägg. Därefter har kungl. skolöverstyrelsen hos Kungl. Maj:t föreslagit löneförbättringar för lärare vid de högre skolorna i övre och mellersta Norrland i form av högre lönegradsplacering än den normala, vilket förslag om inte i formen så dock i innehållet i stort sett motsvarar rektorsföreningens eget förslag. Även Läroverkslärarnas riksförbund har seder-

Interpellation ang. lärarbristen i övre Norrland.

mera framlagt förslag om än mera långtgående löneförbättringar för norrlands-lärarna.

Tyvärr har emellertid dessa förslag icke godtagits av statsmakterna, och följderna härav har blivit att bristen på lärare vid de högre skolorna i övre Norrland nu är katastrofal. Denna brist är, såsom rektorsföreningen framhåller, icke speciellt lärarproblem, utan ett allmänt kulturproblem, som berör övre Norrlands hela framtid, beroende på den tydliga nyckelposition som de högre skolornas lärare innehar. För att i någon mån råda bot för dessa allvarliga missförhållanden är omedelbara åtgärder nödvändiga. Statsmakternas ställningstagande till dessa problem avvaktas med största intresse i hela övre Norrland.

På grund av det sålunda anförda får

jag anhålla om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att vidtaga för att förbättra lärarrekryteringen vid de högre skolorna i övre Norrland?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.01 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

*Bilaga till Första kammarens protokoll den 19 november 1952.***Interpellationssvar.**

Herr talman! Herr Norling har frågat mig, om jag anser arbetstiden för besättningarna å fartyg understigande 20 nettoton — särskilt bogserbåtar i hamntrafik, s. k. hamnbogserare — onormalt lång. Därest så är fallet, vill han veta, om jag kommer att framlägga förslag till riksdagen om kortare arbetstid för dessa arbetstagare.

I interpellationen framhålles, att besättning å hamnbogserare, på vars arbetstid i regel ej sjöarbetstidslagen och ej heller allmänna arbetstidslagen äger tillämpning, bör ha 8-timmars arbetsdag. Detta är samma arbetstid som enligt sjöarbetstidslagen gäller vid fjärrtrafik under fartygs *uppehåll i hamn*. Det kan tilläggas, att den ordinarie arbetstiden vid fjärrtrafik *till sjöss* å fartyg under 500 bruttoton samt vid all närtrafik — såsom i interpellationen säges — är 84 timmar per vecka plus högst 24 timmar tillåtet övertidsarbete.

Bestämmelser om såväl ordinarie arbetstid som övertidsarbete på bogserfartyg, som icke berörs av sjöarbetstidslagen, har emellertid intagits i de olika kollektivavtalen om bogserbåtar. Enligt 1952 års bogserbåtsavtal begränsas den ordinarie arbetstiden å *hamnbogserare* till 54 timmar per vecka, förlagda å veckans söckendagar, samt å *övriga bogserbåtar* till reellt 231 timmar per månad, dock högst 24 timmar under två på varandra följande dygn. Den för hamnbogserarna stadgade arbetstiden 54 timmar i veckan är betydligt kortare än den ordinarie arbetstid till sjöss, som fastställts i sjöarbetstidslagen, men längre än den ordinarie arbetstiden vid fjärrtrafik under fartygs *uppehåll i hamn*. Begränsningen av arbetstiden för övriga bogserfartyg till 24 timmar för två dygn i följd överensstämmer med sjöarbetstidslagens bestämmelser rörande ordina-

rie arbetstid å fartyg under 500 bruttoton i fjärrtrafik och å fartyg i närtrafik. Vad angår övertidsarbetet kan till en början framhållas att ersättning härför utgår enligt samtliga kollektivavtal. I vissa avtal äro grunderna för beräkning av övertidsersättning förmånligare än enligt sjöarbetstidslagen. Flera avtal begränsar övertidsarbetet i enlighet med nämnda lag till högst 24 timmar i veckan. I andra kollektivavtal — nämligen de som gäller för norrlandsdistrikten och omfattar omkring 20 hamnbogserare och 70 andra bogserbåtar — förekommer dock inga bestämmelser om begränsning av övertidsarbete.

Frågan om arbetstiden å bogserfartyg har alltsedan tillkomsten av den första sjöarbetstidslagen, 1919 års lag, upprepade gånger prövats av statsmakterna. Vid sin anmälan år 1948 av gällande sjöarbetstidslag anförde min företrädare, statsrådet Gjörös, att å ena sidan bogserfarten vid vissa tillfällen eller under vissa perioder behöver kunna förfoga över de anställdas arbetskraft utan några inskränkningar i lag, men att det å andra sidan förekommer långa tider, då bogserfartygen blott ligger i beredskap och arbetet huvudsakligen inskränker sig till passning. Övervägande skäl ansågs därför tala för att icke utvidga sjöarbetstidslagens tillämplighet till bogserfartyg under 20 nettoton.

Vad särskilt angår interpellantens andra fråga må nämnas att spørsmålet om arbetstiden å bogserfartyg f. n. är föremål för myndigheternas uppmärksamhet. Inrikesjöfartens befälsförening har nämligen i januari 1950 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förordna om sjöarbetstidslagens tillämpning å ett 80-tal närmare angivna bogserfartyg understigande 20 nettoton. Kommerskollegium, som genom remiss anmodats avgiva ytt-

rande över framställningen, har ännu ej svarat på remissen men har i ärendet hört samtliga berörda organisationer och verkställt vissa undersökningar. De fortsatta övervägandena inom kollegium kommer, enligt vad jag erfarit, att avse icke blott arbetstiden å hamnbogserarna utan även å de bogserfartyg, som nyttjas i längre resor, de s. k. utgående bogserarna. Därvid kommer lämpligheten

av att bestämma den ordinarie arbetstiden å hamnbogserarna i överensstämmelse med de i respektive hamnar rådande arbetstidsförhållandena att ingående prövas.

Då kommerskollegium yttrat sig över befälsföreningens framställning torde man ha ett bättre material än nu för bedömandet av de spörsmål, som interpellanten framställt.